

SINTEZA

obiecțiilor și propunerilor (recomandărilor) la proiectul hotărârii Guvernului *cu privire la aprobarea Programului de prevenire și combatere a violenței față de femei pentru anii 2023-2027 (număr unic 205/MMPS/2023)*

Nr	Participantul la avizare (expertizare/consultare publică)	Conținutul obiecției/ propunerii/ recomandării	Argumentarea autorului proiectului
1.	Instituția publică „Agenția de Guvernare Electronică”	1. La proiectul Programului, în pct.81 propunem de exclus Agenția de Guvernare Electronică din lista autorităților și instituțiilor responsabile de implementarea Programului, pornind de la faptul că Agenția nu este indicată ca și principalul responsabil de realizarea vreunei activități din proiectul Planului de acțiuni aferent. 2. La proiectul Planului de acțiuni, la acțiunea 4.4.3. propunem de exclus Agenția de Guvernare Electronică din lista instituțiilor responsabil, întrucât realizarea activității practice respective nu ține de mandatul instituției. 3. Totodată, luând în considerare cerințele art.76 alin.(1), (2) lit.c) și 22 lit.d) din Legea nr.467/2003 cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat, coroborate cu prevederile art.16 alin.(3) din Legea nr.71/2007 cu privire la registre, considerăm necesar de completat proiectul Planului, după acțiunea 4.4.3., cu o acțiune nouă prin care să se planifice elaborarea și promovarea de către Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei a proiectului de hotărâre a Guvernului cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la modalitatea de ținere a Registrului de stat al cazurilor de violență în familie. În acest context, trebuie să precizăm că, cu toate că, Conceptul Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al cazurilor de violență în familie” a fost aprobat încă prin Hotărârea Guvernului nr.544/2009, deocamdată, documentarea SI în cauză nu a fost finalizată, conform	Se acceptă parțial. Nu se exclude Agenția de Guvernare Electronică din lista autorităților și instituțiilor responsabile de implementarea Programului, deoarece rolul AGE este primordial în consolidarea raționalizării administrării sistemelor informaționale de stat. De menționat că, potrivit pct. 22 din HG nr. 414/2018, ministerele, alte autorități administrative centrale subordonate Guvernului, Cancelaria de Stat și structurile organizaționale din sfera lor de competență, autoritățile/instituțiile publice și organizațiile de stat autonome subordonate sau înființate de Guvern vor crea și vor dezvolta infrastructuri, resurse și sisteme informaționale de stat, indiferent de sursele de finanțare, în coordonare cu Instituția publică „Agenția de Guvernare Electronică”. De menționat, ca și exemplu, că în Programul național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia, aprobate prin HG nr.347 din 01.06.2022, AGE figurează printre instituțiile responsabile la Obiectivul 1.2., acțiunile 16, 17, care se referă la dezvoltarea sistemului informațional automatizat în domeniul protecției copilului, în vederea centralizării și digitalizării proceselor de colectare a datelor dezagregate. Totodată, având în vedere că Registrul de stat al cazurilor de violență în familie, aprobat prin HG nr. 544/2009 nu este funcțional, propunem o nouă redacție a pct.4.4.3. după cum urmează: „4.4.3.Efectuarea studiului de fezabilitate privind crearea Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al cazurilor de violență față de femei și violență în familie”, precum și includerea unei acțiuni noi, acțiunea 4.4.4. Elaborarea și aprobarea Conceptului Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al cazurilor de violență față de femei și violență în familie”.

		cerințelor legale indicate, prin aprobarea regulamentului Registrului, care trebuie să reglementeze: drepturile și obligațiile subiecților raporturilor juridice aferente creării și ținerii acestuia; modalitatea de ținere a registrului; procedura de înregistrare, modificare, completare și radiere a datelor; procedura de interacțiune cu furnizorii de date; măsuri privind asigurarea securității registrului.	
2.	Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației (ANRCETI)	În proiectul Planului de acțiuni de implementare al Programului național privind prevenirea și combaterea violenței în familie pentru anii 2023-2027, printre autoritățile responsabile, ANRCETI este vizată la următoarele poziții: 4.2.4. Elaborarea conceptului organizării instituționale și activității operaționale de combatere a violenței față de femei și violenței în familie în sfera serviciilor de comunicare electronică și tehnologiei informaționale;	Se acceptă parțial. Cu referire la acțiunea 4.2.4. din Planul de acțiuni, s-a decis menținerea ANRCETI printre instituțiile responsabile, totodată a fost reformulată redacția acțiunii, care se propune cu următorul text: „4.2.4. Elaborarea Instrucțiunilor cadru privind protecția victimelor tuturor formelor de violență față de femei și violență în familie pentru furnizorii serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului conform Convenției de la Istanbul.”. Astfel instrucțiile numite supra vor reglementa și procedura de notificare și blocare a accesului sau eliminarea informațiilor cu conținut ilicit. Urmare modificării conținutului acțiunii au fost ajustați și indicatorii. De rând cu faptul că o asemenea măsură este similară cu Acțiunea 10 de la Obiectivul specific 1.1. al Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026, aprobate prin HG nr. 347 din 01.06.2022, aceasta este dictată și de necesitatea de a onora obligațiunile Statului privind asigurarea implementării efective a cerințelor Convenției de la Istanbul, dar și a altor instrumente europene și internaționale care promovează nivelul cel mai înalt de siguranță a utilizatorilor mediului digital, atribuind în acest sens un rol important atât furnizorilor intermediari de servicii, cât și autorității de stat de reglementare în domeniu. Astfel, potrivit art. 3 al Directivei 2000/31/CE, fiecare stat garantează că serviciile societății informaționale prestate de un furnizor de servicii

			respectă dispozițiile de drept intern și pot restrânge libera circulație a serviciilor societății informaționale în cazul în care sunt necesare măsuri motivate de asigurare a prevenirii, investigării, depistării și urmăririi infracțiunilor, lupta împotriva incitării la ură pe motiv de rasă, sex, religie sau naționalitate și împotriva atingerii aduse demnității umane. Totodată, în corespundere cu art. 15, statele pot institui obligația furnizorilor de servicii ale societății informaționale de a informa prompt autoritățile publice competente despre presupuse activități ilicite pe care le-ar desfășura destinatarii serviciilor lor ori despre presupuse informații ilicite pe care aceștia le-ar furniza sau obligația de a comunica autorităților competente, la cererea acestora, informații care să permită identificarea destinatarilor serviciilor cu care au încheiat un acord de stocare etc. Conform art. 5 al Directivei (UE) 2018/1972, autoritățile naționale de reglementare sunt responsabile cel puțin de aducerea unei contribuții la protejarea drepturilor utilizatorilor finali în sectorul comunicațiilor electronice, după caz în coordonare cu alte autorități competente. Totodată, conform considerentelor 269 și 270 din Directiva (UE) 2018/1972, pentru a răspunde chestiunilor de interes public cu privire la utilizarea serviciilor de acces la internet și a serviciilor de comunicații interpersonale bazate pe numere destinate publicului și pentru a încuraja protejarea drepturilor și a libertăților celorlalți, statele membre ar trebui să fie în măsură să pună la dispoziție și să disemineze sau să solicite diseminarea, cu ajutorul furnizorilor serviciilor respective, informațiilor de interes public referitoare la utilizarea unor astfel de servicii. Informațiile respective ar trebui să poată include informații de interes public referitoare la încălcările cele mai frecvente și consecințele lor juridice, de exemplu privind utilizarea ilegală și diseminarea conținuturilor dăunătoare, precum și consiliere și mijloace de protecție împotriva riscurilor la adresa siguranței personale, de exemplu, cele care apar în urma dezvăluirii de informații cu caracter personal în anumite circumstanțe, cât și împotriva riscurilor la adresa vieții private, precum și disponibilitatea unor programe informatice sau opțiuni de programare configurabile și ușor de utilizat, care să permită protecția copiilor sau a persoanelor vulnerabile. Astfel de informații de interes public ar trebui să fie actualizate atunci când este necesar și ar trebui să fie prezentate în formate ușor de înțeles și pe site-urile internet ale autorităților publice naționale. Statele membre ar trebui să poată
--	--	--	--

			impune furnizorilor de servicii de acces la internet și de servicii de comunicații interpersonale bazate pe numere destinate publicului obligația de a disemina aceste informații standardizate în rândul tuturor clienților lor în maniera considerate potrivită de către autoritățile publice naționale. Conținutul, aplicațiile și serviciile sunt considerate legale sau dăunătoare în conformitate cu dreptul material și procedural intern. Sarcina de a decide, conform procesului corespunzător, dacă respectivele conținuturi, aplicații sau servicii sunt sau nu legale sau dăunătoare revine statelor membre, și nu furnizorilor de rețele sau servicii de comunicații electronice. De asemenea, conform art.100 al Directivei, orice măsură cu privire la accesul sau folosirea de către utilizatorii finali a serviciilor și aplicațiilor prin rețele de comunicații electronice care ar putea restrânge exercitarea drepturilor sau libertăților recunoscute de cartă este impusă numai dacă este prevăzută de lege și respectă respectivele drepturi și libertăți, este proporțională, necesară și răspunde efectiv obiectivelor de interes general recunoscute de dreptul Uniunii sau necesității de a proteja drepturile și libertățile celorlalți în conformitate cu articolul 52 alineatul (1) din cartă și cu principiile generale ale dreptului Uniunii, inclusive dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil. Recomandarea CM/Rec (2012)4 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind protecția drepturilor omului în contextul serviciilor rețelelor de socializare, prevede pentru furnizorii de servicii în mediul on-line să acorde o atenție sporită utilizării, expresiilor cu caracter rasist, xenofob, antisemit, misogin, sexist sau altele. Acești furnizori trebuie să contribuie să ajute, de asemenea, utilizatorii, să raporteze toate conținuturile sau opiniile și/sau comportamentele care ar putea fi considerate ilegale. Puteți obține informații clare cu privire la conținuturile și comportamentul interzis pe Internet (de exemplu hărțuirea on-line), precum și despre posibilitatea de a raporta aceste conținuturi pretinse a fi ilicite. Tot aici se menționează despre obligația furnizorului accesului la rețeaua Internet, furnizorului accesului la conținuturi și la serviciile în mediul on-line sau alte întreprinderi vizate și/sau autorități publice să informeze utilizatorii despre drepturile, libertățile, căile de atac posibile și mijloacele pentru a le obține. informațiile care explică procedura de notificare privind eventualele atentate asupra drepturilor utilizatorului sau terților, inclusiv cea de depunere a plângerii și solicitării reparației pagubei trebuie să fie
--	--	--	--

			accesibilă, cu ușurință. Responsabilitatea socială a furnizorilor de servicii în mediul on-line include angajamentul de a lupta împotriva discursului instigator la ură și împotriva altor tipuri de conținuturi care incită la violență sau discriminare. Nu în ultimul rând, de menționat că, în <i>Recomandarea Generală nr. 1 privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor și violenței în familie</i>, GREVIO atenționează asupra obligațiilor statului în vederea: - recunoașterii dimensiunii digitale a violenței în strategiile, programele și planurile de acțiuni naționale privind violența împotriva femeilor; - încurajării sectorului TIC să participe la elaborarea și implementarea politicilor și stabilirea de auto-reglementare în corespundere cu drepturile omului în vederea prevenirii și combaterii violenței în sfera digitală; - aplicării eficiente a Recomandării CM/Rec (2018) 2 a Comitetului de Miniștri privind rolurile și responsabilitățile intermediarilor de internet la elaborarea și implementarea legislației în domeniu; - responsabilizării companiilor TIC și a intermediarilor de internet, în special printr-o moderare și eliminare robustă a conținutului și prin încurajarea companiilor media să lucreze în colaborare cu organele de aplicare a legii; - implicării sectorului TIC și intermediarilor de internet în eforturile de a trage la răspundere făptuitorii actelor de violență în sfera digitală, pe baza reglementărilor lor interne și respectării legislației penale, în special prin: (i) mecanisme efective pentru plângeri, ușor accesibile utilizatorilor pentru a raporta conținuturile dăunătoare, care sunt capabile să răspundă unor astfel de solicitări în timp util și ținând cont de factorii care expun disproporționat, femeile și fetele la abuzul online (sex, gen, vârstă, stare de sănătate, dizabilitate, stare civilă, statut de migrant sau de refugiat sau alt statut); (ii) stimularea activităților comerciale online care încorporează o perspectivă a drepturilor omului, inclusiv proiectarea produselor, în vederea reducerii riscurilor care urmăresc și spionează; (iii) încurajarea furnizorilor de servicii să pună la dispoziție pe platformele lor informații juridice și informații referitoare la solicitarea
--	--	--	---

		4.2.5. Elaborarea și aprobarea Metodologiei și Instrucțiunilor de intervenție intersectorială pentru prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie pe dimensiunea digitală, care vor include procedura de notificare și blocare sau eliminare a informațiilor cu conținut ilicit; 4.4.2. Dezvoltarea unui mecanism armonizat, în baza metodologiei de asistență și coordonare a activității producătorilor de statistici oficiale, de producere a statisticilor dezagregate conform standardelor minime prevăzute de Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței	eliminării imaginilor sau videoclipurilor neconsensuale, în limba accesibilă pentru utilizatori; (iv) să împiedice entitățile comerciale să obțină profit pe faptul abuzului sexual împotriva femeilor și fetelor care constituie violență sexuală, cum ar fi violul filmat; - cooperării în aspectele ce abordează dimensiunea digitală a violenței, pentru asigurarea accesului simplificat la probele deținute de furnizorii de servicii, inclusiv informațiile referitoare la abonați, în vederea identificării proprietarului unui cont sau a unei adrese IP utilizate la săvârșirea unei infracțiuni; - asigurării unui sistem de colectare și analiză sistematică a datelor dezagregate privind violența împotriva femeilor cu o componentă digitală, inclusiv ratele de plângeri, datele privind măsurile de protecție și ordinele de restricție de urgență; - asigurarea publicării rapoartelor privind violența în sfera digitală etc. Cele invocate, dar și alte instrumente relevante de protecție a drepturilor omului impun măsuri pro-active din partea autorităților statului, în cazul dat a autorității de reglementare în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor electronice, care includ abordarea problemelor din perspectiva identificării procedurilor cele mai efective, în limitele normelor legale și standardelor internaționale, pentru a asigura nivelul cel mai înalt de siguranță a utilizatorilor și terților contra oricăror acțiuni sau informații cu caracter ilicit sau/și dăunător în sfera virtuală. Se acceptă. ANRCETI a fost exclusă de la acțiunea 4.2.5. Nu se acceptă. Cu referire la acțiunea 4.4.2., din Planul de acțiuni, de asemenea, s-a decis menținerea ANRCETI printre instituțiile responsabile. Se explică prin faptul că, în condiția implicării furnizorilor de servicii în activitatea de protecție a utilizatorilor finali împotriva unor acțiuni cu
--	--	--	--

	domestice. Este de menționat faptul că ANRCETI reglementează activitatea furnizorilor de rețele și/sau comunicații electronice prin elaborarea documentelor de reglementare în condițiile actelor normative din domeniile de competență și conform Strategiei de dezvoltare a comunicațiilor electronice. Totodată, potrivit art. 1 alin. (4) al Legii comunicațiilor electronice nr. 241/2007 ANRCETI nu reglementează conținutul informației transmise prin rețelele de comunicații electronice. Această prevedere este reflectată și în Directiva (UE) 2018/1972 a Parlamentului European și a Consiliului de instituire a Codului european al comunicațiilor electronice, care urmează a fi transpusă în legislația națională în 2023, potrivit Planului național de dezvoltare pentru anii 2023-2025. Conform considerentelor 7 și 10 ale Directivei este necesar să se separe reglementarea rețelilor și serviciilor de comunicații electronice de reglementarea conținutului. Un furnizor poate oferi atât servicii de comunicații electronice, precum accesul la Internet, cât și servicii ce vizează furnizarea de conținut care nu are legătură cu comunicațiile electronice. Prin urmare, Directiva nu reglementează conținutul serviciilor furnizate prin intermediul rețelilor de comunicații electronice cum ar fi: conținutul emisiilor radio-TV, aplicații de rețea în Internet, site-uri web, etc. și anumite servicii ale societății informaționale. Totodată, ANRCETI, în limitele competențelor sale stabilite în actele normative, are dreptul să solicite de la furnizorii de rețele și/sau servicii de comunicații electronice informațiile date statistice, copii, extrase din documente, pentru a verifica respectarea condițiilor de autorizare generală și de licență, iar solicitarea altor informații decât cele menționate, va constitui o sarcină injustă în raport cu furnizorii de rețele și/sau servicii de comunicații electronice. Astfel, acțiunile incluse în proiectul Programului național privind prevenirea și	caracter ilicit sau dăunător, este important să fie organizat și procesul de sistematizare și evidență a lucrului efectuat. Aceasta implică, în mod analogic cazurilor referitoare la protecția copiilor, acumularea datelor administrative, astfel aducând contribuție la producerea statisticilor oficiale dezagregate conform indicatorilor prevăzuți de Convenția de la Istanbul.
--	--	--

		combaterea violenței în familie pentru anii 2023-2027, prin care se pune în sarcina ANRCETI de a participa la elaborarea actelor normative de intervenție intersectorială pentru prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie pe dimensiunea digitală, nu beneficiază de temeinicie juridică. Având în vedere cele menționate mai sus, solicităm excluderea ANRCETI de la pozițiile 4.2.4.,4.2.5. și 4.4.2. din proiectul Planului de acțiuni de implementare a Programului național privind prevenirea și combaterea violenței în familie pentru anii 2023-2027.	Se acceptă parțial. A se vedea explicațiile oferite supra.
3.	Agenția Relații Interetnice (ARI)	Comunică susținerea proiectului.	
4.	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat	Obiecții și propuneri nu are.	
5.	Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”	Avizează pozitiv proiectul, alte propuneri de modificare și completare nu sunt.	
6.	Curtea Supremă de Justiție	Tangență cu activitatea CSJ are doar acțiunea 3.3.1 din Planul de Acțiuni de implementare a Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027 (Anexa nr. 2 la proiectul Hotărârii de Guvern propus spre avizare). CSJ a luat act de această acțiune și va introduce în planul de activitate generalizarea practicii judiciare (în cauze civile și penale) pe cauzele de violență față de femei și violență în familie. Totodată, relevăm faptul că instanța supremă nu deține competență de a elabora recomandări corective,	Se acceptă.

		dar poate emite, în scopul aplicării corecte și uniforme a legislației, opinii consultative pentru instanțele judecătorești, care nu au caracter obligatoriu (art. 17 din Codul de procedură civilă).	
7.	Ministerul Sănătății	În anexa nr.1 la Proiectul de hotărâre, punctul 8 va avea următorul cuprins: „8. Proiectul Programului național privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive pentru anii 2023-2027 este documentul fundamental de politici cu privire la măsurile de intervenție naționale în domeniul sănătății și drepturilor sexuale și reproductive (SDSR), direcționate spre asigurarea accesului universal la servicii calitative de sănătate sexuală și reproductivă prin prisma respectării drepturilor omului, inclusiv, drepturilor sexuale și reproductive, egalității de gen. Unul din domeniile prioritare de intervenție a acestui Program este violența sexuală și bazată pe gen. De asemenea, și proiectul Programului național privind sănătatea mintală pentru anii 2023 – 2027 include acțiuni în vederea prevenirii violenței bazate pe gen, pentru care factori declanșatori pot fi problemele de sănătate mintală, dependența de alcool și droguri.” În anexa nr.2 la proiectul de hotărâre, la obiectivul specific 2.3.: 1) acțiunile 2.3.4.; 2.3.5.; 2.3.7., vor avea următorul cuprins: „2.3.4. Efectuarea unui studiu analitic cu privire la efectele violenței asupra sănătății mintale a victimelor și martorilor; 2.3.5. Revizuirea cadrului normativ privind sănătatea	Se acceptă. Se acceptă parțial. Acțiunea a fost reformulată, după cum urmează: „Efectuarea unui studiu analitic cu privire la consecințele comportamentului persoanelor cu probleme de sănătate mintală asupra violenței în familie.” Urmare analizei cazurilor de letalitate pe platforma Comisiei respective coordonate de MAI s-a specificat faptul despre cauze concrete unde persoanele cu probleme de sănătate mintală au săvârșit omor (repetat) în perioadele post remisie după tratamentele efectuate. Se acceptă.

		mentală în contextul prevederilor Convenției de la Istanbul; 2.3.7. Revizuirea cadrului normativ în contextul asigurării accesului victimelor violenței la asistență medicală, ținând cont de gravitatea vătămarilor corporale suportate, traumele și consecințele experienței trăite.”. 2) se completează cu acțiunea 2.3.10. cu următorul cuprins: „2.3.10. Elaborarea și aprobarea indicatorilor de monitorizare și raportare a cazurilor de violență față de femei și violență în familie”.	Se acceptă. Se acceptă. A se vedea acțiunea 2.2.1.
8.	Congresul Autorităților Locale din Moldova	În urma analizei proiectului Hotărârii Guvernului, CALM a remarcat următoarele: Pe de o parte pct.4 din PHG prevede: "Se recomandă autorităților publice locale să contribuie, în limitele competențelor, la realizarea obiectivelor și activităților planificate.", pe de altă parte, în Planul de acțiuni, responsabile de realizarea mai multor activități sunt stabilite autoritățile administrației publice locale, inclusiv ca unica (acțiunea 2.1.10.) sau prima (acțiunea 4.1.6.) instituție responsabilă, în condițiile în care potrivit pct. 80 din Programul național, principala instituție responsabilă de implementarea Programului este MMPS. Mai mult ca atât, în Planul de acțiuni nu sunt concretizate autoritățile publice locale care vor contribui în calitate de parteneri la realizarea acțiunilor (APL II și/sau APL I), ceea ce poate crea confuzii privind autoritățile implicate. În cazul aprobării actului normativ analizat, vor fi încălcate mai multe prevederi legale, după cum urmează: Potrivit art.109 din Consituția Republicii Moldova, administrația publică în unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, ale descentralizării serviciilor publice, ale eligibilității autorităților	Se acceptă.

		administrației publice locale și ale consultării cetățenilor în problemele locale de interes deosebit. Guvernul își desfășoară activitatea în domeniul protecției sociale, în conformitate cu art. 4 lit.c) din Legea cu privire la Guvern nr. 136/2017. Guvernul și-a asumat realizarea măsurilor necesare pentru implementarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată în anul 2011 (Convenția de la Istanbul). Astfel, conform art. 10 (1) al Convenției de la Istanbul, Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS) a fost desemnat Organ Coordonator responsabil de procesul de implementare. Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală, stabilește în art.3 alin. (2), că autoritățile administrației publice locale beneficiază de autonomie decizională, organizațională, gestionară și financiară, au dreptul la inițiativă în tot ceea ce privește administrarea treburilor publice locale, exercitându-și, în condițiile legii, autoritatea în limitele teritoriului administrat. În conformitate cu art.6 alin. (2) și (3) din Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală, raporturile dintre autoritățile publice centrale și cele locale au la bază principiile autonomiei, legalității, transparenței și colaborării în rezolvarea problemelor comune; între autoritățile centrale și cele locale, între autoritățile publice de nivelul întâi și cele de nivelul al doilea nu există raporturi de subordonare, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. În art. 4 și 9 din Carta Europeană a Autonomiei Locale este prevăzut, că atribuirea unei responsabilități unei alte autorități trebuie să țină cont de amploarea și de natura sarcinii și de exigențele de eficacitate și de economie, iar resursele financiare ale colectivităților locale trebuie să fie proporționale cu competențele din Constituție sau din lege. În conformitate cu art. 6 alin. (4) și (6) din Legea nr. 435/2006 privind	
--	--	---	--

		descentralizarea administrativă, delegarea de competențe este însoțită obligatoriu de asigurarea resurselor financiare necesare și suficiente realizării acestora, respectiv este efectivă doar din momentul în care a avut loc transferul resurselor financiare și materiale necesare și suficiente. Punerea în responsabilitatea administrației publice locale a unor sarcini, care țin de competența Guvernului/APC, fără alocarea resurselor financiare necesare și suficiente realizării unor competențe delegate, este neconstituțională, contrară prevederilor naționale și tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, precum și nu ține cont de capacitatea administrativă și financiară limitată în special ale APL I din localitățile rurale. În vederea îmbunătățirii prevederilor proiectului Hotărârii Guvernului, propunem următoarele modificări ce urmează a fi operate în Programul național/ Planul de acțiuni: - La acțiunile 1.2.5.; 1.2.8.; 1.2.10.; 1.2.13.; 1.4.1.; 2.1.10.; 4.1.6. – Administrația publică locală (APL) va fi trecută din categoria „Instituții responsabile” în cea de „Parteneri”; La rubrica „Parteneri” vor fi concretizate autoritățile publice locale implicate (APL II și/sau APL I). APL I va fi partener la realizarea acțiunilor: 1.2.8.; 1.4.1.; 4.1.6. Congresul Autorităților Locale din Moldova consideră că proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia poate fi propus pentru aprobare doar după operarea modificărilor menționate mai sus.	
9.	UNFPA	Recomandări pentru Documentul de Concept. 1. Punctul 4. P.10. De completat la rezultatul așteptat ”crearea unui mediu de încredere în care supraviețuitorii/le să se simtă în siguranță, să le die	Se acceptă.

	respectată demnitatea, atunci când raportează cazurile de violență. 2. Obiectivul 1. Prevenire (p.10). de menționat diversele forme de violență în bază de gen. Să fie reflectată implicarea bărbaților și măsurile de conștientizare, inclusiv privind drepturile sexual reproductive. (1.3.)să fie menționate și persoanele în mișcare (ca de exemplu, refugiații); (2.4). De specificat că ne-raportarea către autorități nu previn supraviețuitorii/le în a accesa ulterior asistență. 3. Pag.12. Outcom-uri de impact. Un sistem național de protecție bine dezvoltat și integrat cu capacitate de a preveni și răspunde eficient la VBG. Recomandări privind documentul de Intervenții Sectoriale. MMPSF 1.Stabilirea și gestionarea unei baze de date centralizate, naționale privind violența bazată pe gen. 2.Cu referire la serviciile specializate – de completat cu – asigurarea accesului la servicii de protecție social prin strategii, politici, planuri de acțiune, resurse adecvate. De asigurat ca acest pachet va avea o abordare cuprinzătoare și integrată. 3.De evidențiat efortul MMPSF în abordarea cauzelor structurale și care stau la baza VBG, prin cercetare și încurajarea activităților de conștientizare. 4.De evidențiat necesitatea ca MMPSF să lucreze cu comunitățile locale și organizațiile naționale. 5.Cu privire la realizarea unui studiu privind compatibilitatea cadrului national cu cel international pe dimensiunea cibernetică privind VD, VIF, de menționat VBG în general , cu focusare pe VBG	Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă. Este integrata ca acțiune în obiectivul general 4 în Planul de acțiuni. Se acceptă. Crearea serviciilor specializate este prevăzut la obiectivul general 2, unde se regăsesc acțiuni dedicate expres. Se acceptă, aceste cauze au fost descrise în Program. Se acceptă. În rubrica Parteneri al Planului de acțiuni se regăsesc organizațiile neguvernamentale si partenerii de dezvoltare. Se acceptă.
--	--	---

	facilitată digital. 6.Cu referire la răspunsul intersectorial - întrucât sugerăm de a fortifica managementul de caz obligatoriu, sistemele existente privind cooperarea intersectorială trebuie revizuite. SOP-uri există, dar managementul de caz nu este reflectat, iar rolul managerului de caz în conectarea punctelor dintre sectoare nu este bine dezvoltat/implementat. Propunem de menționat nevoia de a fortifica managementul de caz, în special la etapele de urmărire ulterioară și activitățile de închidere a cazului. 7.Cu referire la managementul cazului, identificarea, conectarea supraviețuitoarelor cu serviciile specializate, propunem implementarea sistemului de management al informațiilor privind VBG pentru a gestiona eficient cazurile, a face conexiunea cu serviciile relevante și digitalizarea cazurilor pentru o raportare, analiză eficientă . Recomandări privind Planul de acțiuni. Prin Obiectivul specific 1.1. Indicator 1. Obiectivul specific 1.1. <i>Indicator 1: Disciplină obligatorie care include aspecte legate de dezvoltare și relaționare armonioasă, sănătoasă și non violentă este integrată în treapta primară și gimnazială.</i> Propunere: Integrarea unei discipline noi poate fi o provocare, deoarece MEC merge pe strategia de decongestionare a curiculei școlare micșorând numărul de discipline obligatorii. Dar dacă se acceptă - recomandarea este să propunem integrarea unei discipline care să cuprindă nu doar violența în familie, dar să aibă o abordare comprehensivă, să includă mai multe aspecte care sunt necesare a se regăsi în curricula obligatorie, inclusiv sănătatea mintală, educația sexuală, alte forme de violență care se manifestă în	Se acceptă. Această propunere a fost reflectată în Planul de acțiuni. Se acceptă. Acțiunea este reflectată în Planul de acțiuni. Se acceptă.
--	---	--

	afara familiei, în rândul adolescenților, copiilor, etc. Altfel MEC trebuie sa integreze xx discipline obligatorii pentru a asigura accesul elevilor la informație necesara pe diverse dimensiuni, ceea ce înțelegem ca nu este real. 2. Propunem integrarea în treapta primară și gimnazială, ceea ce poate fi mai ușor acceptat deoarece în treapta liceala accentul se pune pe pregătirea pentru examene de bacalaureat. Integrarea în treapta primară și gimnazială de fapt este cea mai importantă - în această perioadă fiind formate comportamente, valori la copii/adolescenți. Propunem următoarele formulări pe intervenții: 1.1.1. Curricula obligatorie pre-școlară, școlară și universitară revizuită în conformitate cu Convenția de la Istanbul pentru a include aspecte privind dezvoltarea și relaționarea armonioasă, sănătoasă și non violentă. 1.1.2. Dezvoltarea suportului de curs și materialelor didactice adaptate vârstei pentru curricula obligatorie privind dezvoltarea și relaționarea armonioasă, sănătoasă și non violentă. 1.1.3. Integrarea în programele de formare inițială și continuă a cadrelor didactice programe de formare privind predarea disciplinelor care urmăresc dezvoltarea și relaționarea armonioasă, sănătoasă și non violentă. 1.1.4. Formarea cadrelor didactice și non-didactice, inclusiv psihologul și asistentul medical din instituțiile de educație privind crearea unui mediu sigur, non violent, prietenos pentru dezvoltarea armonioasă a copiilor/elevilor/studentilor și referirea la servicii specializate înafara școlii.	Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă.
--	--	---

	1.1.5. Revizuirea conținuturilor didactice/ manualelor și alinierea acestora la prevederile Convenției de la Istanbul la toate treptele educaționale. 1.1.6. Elaborarea modelului Regulamentului școlar/universitar de ordine interioară privind toleranța zero și gestionarea hărțuirii sexuale și altor forme de violență împotriva fetelor și femeilor. Formarea persoanelor cheie și a responsabilului cheie (focal point) privind aplicarea regulamentului și gestionarea cazurilor de violență identificate, conectarea cu serviciile de suport înafara școlii. 1.1.7. Dezvoltarea și implementarea programelor parentale privind dezvoltarea armonioasă, sănătoasă și non violentă a copiilor la diferite vârste. Pentru Obiectivul specific 1.2. <i>Valoarea de referință (2022) – Peste 1089 specialiști în domeniul justiției de INJ în 2021; 140 ofițeri de poliție instruiți în 2022, 340 ofițeri de poliție instruiți în 2021 , 200 specialiști medicali in 2022.</i> 1.2.14. Consolidarea și sporirea cunoștințelor și abilităților specialiștilor care oferă programe de educație non-formală și servicii pentru copii, adolescenți și tineri în conformitate cu prevederile Convenției de la Istanbul (centre de tineret, Centre de Sănătate Prietenoase Tinerilor, Centre de creație, Rețele de tineri educatori de la egal la egal, etc.). Pentru Obiectivul specific 1.3. Indicator 2:Numărul și ponderea mass-media care asigură	Se acceptă. Se acceptă parțial. Acțiunea a fost redactată conform propunerii Ministerului Educației și Cercetării. Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă.
--	---	--

	relatarea cazurilor de violență față de fete și femei într-un mod sensibil la gen și non-senzațional și prezintă serviciile disponibile ca parte a știrii. 1.3.3. Integrarea în programul de formare pentru companiile parte a învățământului dual a aspectelor legate de crearea unui mediu sigur și prietenos pentru tineri, inclusiv prevenirea și gestionarea hărțuirii sexuale, politice prietenoase familiei, etc. 1.4.5. Dezvoltarea și monitorizarea continuă a aplicației mobile (sau adaptarea unor aplicații existente) de solicitare a ajutorului pentru potențialele victime ale violenței, inclusiv asigurând accesibilitatea pentru grupurile cele mai vulnerabile. Pentru Obiectivul specific 2.3 <i>Indicator 2:</i> Numărul de cazuri de violență în familie înregistrate (inclusiv violență sexuală) de sistemul medical Indicatorul să nu fie limitat doar la cazurile de violență din familie. Cum rămâne violul în afara familiei, violența fizică în afara familiei sau în rândul fetelor care nu sunt căsătorite - care ajunge în sistemul medical. Pentru Obiectivul specific 3. 3.3.9. Fortificarea capacităților unităților de urgență a spitalelor pentru a răspunde la cazurile de violență sexuală într-o abordare multidisciplinară și complexă i. Protocoale instituționale ale spitalelor pentru a răspunde comprehensiv la cazurile de violență sexuală elaborate. Unitățile de urgență echipate corespunzător pentru a răspunde cazurilor de violență sexuală. 3.3.10. Aprobarea formularelor de colectare a datelor cu privire la cazurile de violență față de fete și femei și violență în familie în sistemul de sănătate	Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă. Indicatorii au fost revizuiți. Se acceptă. Se acceptă.
--	---	---

		i. Formularele aprobate și puse în aplicare. Pentru Obiectivul specific 4.1. Realizarea unei cartografieri privind serviciile existente de prevenire și răspuns la violența în bază de gen în RM, funcționalitatea și accesibilitatea acestora, a analiza lacunele pentru proiectarea și implementarea intervențiilor strategice în prevenirea/răspunsul la VBG, în sectorul de dezvoltare și răspunsul umanitar.	Se acceptă.
10.	I.P. „Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică”	În Planul de Acțiuni de implementare a Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027: Având în vedere misiunea și domeniile de competență ale STISC, care asigură administrarea tehnică și menținerea resurselor și sistemelor informaționale de stat, nu este clar scopul și utilitatea includerii STISC ca instituție responsabilă de efectuarea studiului de fezabilitate privind implementarea Conceptului Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al cazurilor de violență în familie”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 544/2009, în acest sens la acțiunea nr. 4.4.3. coloana instituții responsabile, textul „Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică”, se va exclude.	Se acceptă parțial. Având în vedere că Registrul de stat al cazurilor de violență în familie, aprobat prin HG nr.544/2009 nu este funcțional, a fost propusă o altă redacție a pct.4.4.3. după cum urmează: „4.4.3. Efectuarea studiului de fezabilitate privind crearea Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al cazurilor de violență față de femei și violență în familie”, precum și includerea unei acțiuni noi: „4.4.4. Elaborarea și aprobarea Conceptului Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al cazurilor de violență față de femei și violență în familie”. Nu se acceptă excluderea STISC din lista autorităților și instituțiilor responsabile de implementarea Programului, deoarece rolul instituției este primordial, având în vedere abilitățile Serviciului: - în implementarea tehnologiilor informaționale în sectorul public; - în crearea și gestionarea de centre de date și dezvoltarea acestora; - în crearea sistemelor informatice etc. De menționat, ca și exemplu, Programul național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia, aprobate prin HG nr.347 din 01.06.2022, în care STISC figurează printre instituțiile responsabile la Obiectivul specific 1.2., acțiunile 17, 18, care se referă la dezvoltarea sistemului informațional automatizat în domeniul protecției copilului, în vederea centralizării și digitalizării proceselor de colectare a datelor dezagregate.

	Convenția”, deoarece denumirea ulterioară în textul proiectului supus avizării a Convenției Consiliului Europei privind implementarea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice prin sintagma „Convenția ” poate crea neclarități. Tot aici, în vederea expunerii corecte, propunem ca textul: „angajament asumat prin ratificarea Convenției, în vigoare din 01 mai 2022”, propunem să fie substituit prin sintagma „ratificată de către Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 144/2021”. Din raționamentele expuse în punctul 1.1. al prezentului aviz, considerăm necesar de completat după sintagma „Convenției Consiliului Europei privind implementarea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice cu sintagma „adoptată la 11 mai 2011”. 2.3. La pct.3, reieșind din prevederile punctul 1.1. al prezentului aviz, propunem de completat sintagma „Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei” cu sintagma „adoptată la 18.12.1979, la care a aderat Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.87-XII din 28 aprilie 1994”. 2.4. La pct.40, în scopul coroborării informației din proiectul supus avizării cu datele din Raportul privind activitatea Procuraturii pentru anul 2021, propunem textul: „iar în anul 2020 a fost atestată o creștere cu 33 cazuri (5,4%) în 2019 față de 2018” de substituit cu textul: „iar în anul 2020 a fost atestată o creștere cu 199 cazuri, comparativ cu anul 2019 și în anul 2019 numărul infracțiunilor privind viața sexuală a crescut cu 33 cazuri (5.4%) comparativ cu 2018%”. 2.5. La Anexa nr.1: Cadrul instituțional și Anexa nr.	Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă parțial.
--	---	---

	2: Teoria Schimbării lipsește textul. 2.6. La Anexa nr.3: Cadrul de monitorizare și evaluare a Programului Național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, pct.3.2. - obiectivul general și specific - Metodologia și practicile de evaluare a riscului de violență sunt îmbunătățite către anul 2025, indicator - Ponderea cazurilor de violență în familie soldate cu decesul persoanelor, Sursa – „PG, MAF” opinăm pentru excluderea abrevierii „PG ”. In motivare, specificăm faptul că, această măsură se referă la activitatea de prevenire a infracțiunilor de violență în familie și vizează autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire, în conformitate cu art.7 din Legea nr.45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. 2.7. De ordin general, considerăm necesar de revizuit Proiectul programului în partea ce ține de utilizarea abrevierilor în text. Astfel, conform art.54 alin.(1) lit.e) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative "exprimarea prin abrevieri a unor denumiri sau termeni se poate face numai după explicarea acestora în text, la prima folosire". 2.8. Subsecvent, odată cu utilizarea în textul proiectului de Program supus avizării a acronimelor, considerăm necesar de completat proiectul cu lista acestora. 3. Cu referire la Anexa nr.2 - proiectul de Plan de acțiuni de implementare a Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027 (în continuare - proiectul de Plan): 3.1. Propunem ca parafa în partea dreaptă de sus a	Anexa nr. 1 a fost exclusă. Se acceptă parțial. Pe prim plan a fost poziționat MAI. Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă.
--	---	--

	proiectului de Plan să fie redată în următoarea formulă: „aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. __ din __”, având în vedere uzanțele normative. 3.2. La pct.1.2.12. Consolidarea și sporirea abilităților și cunoștințelor profesioniștilor din domeniul justiției, pentru a desfășura investigații, urmăriri penale și judecarea eficientă a cazurilor de violență în familie centrată pe victimă, Instituții responsabile – „CNAJGS, INJ, PG”, opinăm pentru excluderea abrevierii „PG”, din motiv că, acțiunea respectivă depășește atribuțiile Procuraturii Generale. 3.3. La pct.3.3.1. Analiza sistematică a practicii judiciare (pentru toate fazele procesului civil și penal) pe toate cauzele de violență față de femei, propunem redarea obiectivului în următoarea formulă: „Analiza și evaluarea anuală a practicii de investigare și judecare a infracțiunilor de violență în familie și violență sexuală față de femei”. 3.4. La pct.3.3.3. Dezvoltarea și ajustarea mecanismelor operaționale de intervenție a organelor de poliție în cazurile de violență în familie și violență sexuală, Instituții responsabile – „MMPS, MAI (IGP), PG”, considerăm judicios de exclus abrevierea „PG” de la implementarea obiectivului, deoarece acțiunea vizează activitatea organelor de poliție. 3.5. La pct.3.3.4. opinăm pentru excluderea acțiunii Dezvoltarea și aprobarea procedurilor operaționale care să asigure instrumentarea eficientă și promptă a tuturor cazurilor de violență față de femei și violență în familie în cadrul procesului penal, deoarece acțiunea respectivă se include în acțiunea indicată la pct.3.3.3. 3.6. La pct.4.4.1. Analiza comparată a datelor colectate la nivel național în raport cu standardele minime prevăzute de Convenția de la Istanbul,	Nu se acceptă. Includerea PG se datorează participativității instituției la identificarea subiecților de instruire și tematicilor corespunzătoare, inclusiv și prin detașarea procurorilor pentru instruire. Se acceptă parțial. A fost inclusă o acțiune nouă ținând cont de propunere. Se acceptă. Acțiunea a fost exclusă. Se acceptă parțial, deoarece acțiunea 3.3.3. a fost exclusă. Nu se acceptă. Este vorba despre obligația fiecărei autorități naționale (inclusiv Procuratura), implicate în activitatea de prevenire și combatere a
--	---	--

		Instituții Responsabile – „MMPS, BNS, MAI, MJ, PG, CNAJGS, MS, MEC”, urmează de exclus abrevierea „PG”, deoarece realizarea acțiunii nu ține de competența Procuraturii și vizează activitatea autorității publice centrale de specialitate abilitată cu funcții de elaborare și de promovare a politicilor de prevenire și de combatere a violenței în familie și de asistență socială acordată victimelor și agresorilor - Ministerul Muncii și Protecției Sociale. 3.7. Subsecvent, odată cu utilizarea în textul proiectului de Program supus avizării a acronimelor, considerăm necesar de completat proiectul cu lista acestora.	violentei de gen și violenței în familie și care produce date administrative (statistici) privind indicii de activitate în domeniu, să-și inventarieze datele sale administrative din perspectiva corespunderii criteriilor de dezagregare a statisticilor sale cu standardele minime prevăzute de Convenția de la Istanbul. Ori, potrivit legislației procurorul este implicat în procesul investigațiilor pe cauze penale de violență împotriva femeilor și violenței în familie, acoperite de Convenția de la Istanbul. De asemenea, potrivit art.215¹ CPP și art.278⁴ CPC, procurorul figurează printre subiecții cu drept de solicitare a măsurilor de protecție a victimelor violenței sexuale și violenței în familie. Astfel, trebuie de asigurat ca indici pe toate aceste domenii de activitate să fie acumulați, sistematizați și dezagregați corespunzător cu standardele Convenției (după criteriile menționate la acțiunea 4.4.2. din prezentul Plan de acțiuni), pentru a contribui la producerea statisticilor oficiale calitative și comparabile. Se acceptă.
12.	Agencia Națională Asistență Socială	Conform proiectului Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027 și a Planului de acțiuni, autorii acestuia propun instituirea în subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale a Agenției de Prevenire și Combatere a Violenței, în calitate de autoritate administrativă centrală, cu atribuții de implementare, coordonare, evaluare și raportare a modului de realizare a politicilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie. În acest context și reieșind din cel expuse, considerăm rațional de a examina oportunitatea fortificării statului instituțional al Agenției Naționale Asistență Socială (atribuirea unităților suplimentare de personal, stabilirea atribuțiilor menționate din	Nu se acceptă. Raționamentul privind oportunitatea fortificării statului instituțional al Agenției Naționale Asistență Socială pentru a prelua și atribuțiile preconizate pentru Agenția de Prevenire și Combatere a Violenței urmează a fi analizat în cadrul studiului de fezabilitate prevăzut la acțiunea 4.1.1. din prezentul Plan de acțiuni.

		domeniul prevenirii și combaterii violenței în bază de gen și violenței în familie) nefiind necesar instituirea unei noi autorități administrative centrale, fapt ce va asigura optimizarea cheltuielilor, sinergia proceselor, cooperarea interinstituțională și excluderea ambiguității, dublării și suprapunerea funcțiilor.	
13.	Ministerul Afacerilor Interne	La proiectul Programului: La anexa nr. 3 Cadrul de monitorizare și evaluare a Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027: La pct. 1.1, se propune completarea rubricii „indicator” cu textul: „Numărul de programe și servicii dedicate re-educării agresorilor, cât și creșterea nivelului de educație al victimelor prin prisma minimizării efectului de re-victimizare.” La pct.1.5, se propune excluderea MAI de la rubrica „surse”, pornind de la faptul că, instituirea programelor eficiente pentru a învăța agresorii familiali să adopte un comportament non-violent depășește competența Ministerului Afacerilor Interne. În acest context, se propune includerea Ministerului Justiției (Inspectoratul Național de Probațiune), în rubrica „surse”. La pct. 67, reieșind din faptul că, un document de politici publice este caracterizat nu doar de eficiență, dar și de calitate și faptul că, la această categorie pe lângă programe de studii se pot include și anumite servicii educaționale, cu titlu de recomandare, se propune a reformula Obiectivul Specific 1.5 după cum	Nu se acceptă. Intervenții dedicate re-educării agresorilor au fost incluși într-un obiectiv specific separat 1.6. Mai mult ca atât considerăm că contopirea într-un indicator a ambilor subiecți nu este corectă și conformă cu standardele din domeniu. Nu se acceptă. MAI în virtutea atribuțiilor instituționale dispune de evidența scandalagiilor familiali și asigură activitatea de informare, re-educare, monitorizarea acestora. În acest context se propune de complementat după cuvântul „programe” cu sintagma „servicii și activități”. Inclusiv includerea MJ în rubrica „surse”. Completarea indicatorilor: - Rata de recidiva a agresorilor familiali care au participat la programe (sursa MJ); - Rata anuală de abandon de către agresorii familiali a serviciilor specializate (sursa MMPS); - Numărul agresorilor familiali radiati din registru de evidență care nu au comis acte de violență repetate (MAI). Se acceptă parțial. Obiectivul Specific 1.5. se propune în redacția: Către anul 2027 sunt instituite programe probaționale, servicii specializate și sunt realizate activități eficiente care învață agresorii familiali să adopte un comportament non-violent. Toate activitățile ce țin de victime este inclus în Obiectivul 2 general.

	urmează: „Obiectivul Specific 1.5. Către anul 2024 sunt instituite programe și servicii eficiente și de calitate care au ca finalitate, atât re-educarea agresorilor, cât și creșterea nivelului de educație al victimelor prin prisma minimizării efectului de re-victimizare.”. În cazul acceptării recomandării, se va asigura uniformizarea obiectivului specific pe întreg text al proiectului. La punctul 81, se va respecta numerotația, deoarece „pct. 81”, este numerotat de două ori. La punctul 81, se va substitui denumirea entității „Biroul Migrație și Azil” cu denumirea nouă „Inspectoratul General pentru Migrație”, conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 16/2023 cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului General pentru Migrație. La proiectul Planului de acțiuni: La acțiunea 1.2.1, la rubrica „instituții responsabile”, propunem a fi exclusă sintagma „MAI (CIPAL)”, MAI fiind menționată de 2 ori în calitate de instituție responsabilă, iar CIPAL subdiviziune din cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” al MAI. La acțiunea 1.2.3, se propune excluderea în compartimentul „Instituții responsabile”, a entității „Inspectoratul Național de Migrație, deoarece Inspectoratul General pentru Migrație nu are unitate responsabilă de dezvoltarea/revizuirea modulelor de instruire inițială/continuă a specialiștilor din toate domeniile. Această sarcină îi revine Direcției management și politici de resurse umane din cadrul Ministerului Afacerilor Interne și Academiei „Ștefan cel Mare”.	Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă.
--	--	---

	De asemenea, la acțiunea 1.2.3, se propune completarea rubricii „indicatori de monitorizare” cu textul „numărul de specialiști instruiți per-instituții”, care va permite evidența beneficiarilor de instruiți per-sector. Este de menționat că, acțiunile 1.2.3 și 1.2.13, precum și indicatorii de monitorizare ale acestora, sunt asemănători în funcție de conținut și scop, fiind în interdependență. Respectiv, în vederea asigurării lanțului logic, se propune ca acțiunea 1.2.13, să urmeze imediat după acțiunea 1.2.3., cu uniformizarea autorităților responsabile din rubrica „instituții responsabile”. La acțiunile 1.2.5 și 1.2.10, se propune completarea rubricii „indicatori de monitorizare” cu textul „dezagregat pe instituții”, dat fiind faptul că, ambele acțiuni prevăd instruiți comune pentru mai mulți specialiști din cadrul mai multor instituții cu competențe în domeniu, fapt care va permite evidența specialiștilor per-sector care au beneficiat de instruiți. La acțiunea 1.2.9, se propune completarea rubricii „instituții responsabile” cu textul „MAI și MS”, deoarece, aceste autorități dispun de specialiști care acordă asistență conform domeniului de competență copiilor și familiilor cu copii afectate de fenomenul violenței în familie. La acțiunea 1.5.2, se propune substituirea indicatorului de monitorizare „Studiul ia în considerare opiniile agresorilor care și-au schimbat comportamentul în urma programelor corespunzătoare” cu „Studiu elaborat”, precum și completarea la rubrica instituții responsabile cu sintagma „MJ și INP”.	Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă parțial. MAI a fost inclus.
--	--	--

	La acțiunea 1.5.3 propunem completarea cu un indicator de monitorizare suplimentar „numărul de servicii dezvoltate”, care ar reflecta rezultatul acțiunii, precum și completarea la rubrica instituții responsabile cu sintagma „MJ și INP”. La acțiunea 1.5.4 propunem excluderea MAI din lista instituțiilor responsabile de executare, pornind de la faptul că, conform prevederilor Legii nr.8/2008 cu privire la probațiune, Inspectoratul Național de Probațiune și subdiviziunile sale teritoriale organizează și realizează activități de prevenire a recidivei, executarea urmează a fi atribuită Ministerului Justiției (Inspectoratul național de Probațiune) și MMPS. Cât privește acțiunea 2.1.7, care face referire la Legea nr.137/2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, este de menționat că, serviciile prestate se atribuie doar victimelor infracțiunilor expres prevăzute de această lege. Astfel, reieșind din subiectul abordat de proiect, se impune necesitatea de a completa textul acțiunii, prin menționarea categoriei, cu sintagma „violență sexuală”, ajustat la forma gramaticală corespunzătoare. La acțiunea 2.4.1, Ministerul expune dezacordul includerii unei astfel de acțiuni, întrucât se face prematur elaborarea unei metodologii propuse, în contextul în care la moment nu se cunoaște cauza și condițiile care determină discrepanța între numărul total de sesizări despre actele de violență în familie și numărul proceselor penale și contravenționale pornite. În viziunea noastră, pentru a elabora mecanismul vizat, este important de a înțelege care este specificul subiectului asupra căruia se intenționează de a fi întreprinse acțiunile de evidență, referire și monitorizare.	Se acceptă parțial. INP nu a fost inclus. Un nou indicator cu privire la opiniile agresorilor care și-au schimbat comportamentul a fost inclus. Nu se acceptă. Considerăm important ca actorii cu competente pe domeniul de referință să fie prezenți la analiza, discuțiile și deciziile ce urmează a fi realizate pe dimensiunea prevenirii recidivei. Nu se acceptă. Sintagma „violența față de femei” include printre infracțiunile prevăzute în CI și violența sexuală. Se acceptă parțial. Nu se exclude acțiunea 2.4.1, dar se include o acțiune nouă în baza celor propuse, care relevă etapele de realizare a acestora. Termenii de realizare incluse a acestor acțiuni vizează consecutivitatea logică a implementării, așa cum s-a evidențiat.
--	---	---

	Prin urmare, pentru a asigura eficiența și continuitatea scopului final propus, precum și reieșind din discuțiile agreeate în cadrul ședinței de consultări intersectoriale, organizate la 24 martie 2023, se propune reformularea acțiunii enunțate cu textul: „Analiza cauzelor și condițiilor care determină diferența considerabilă între numărul de sesizări înregistrate și numărul de procese contravenționale/penale pornite pe faptul comiterii actelor de violență în familie”. Ulterior, la etapa de monitorizare intermediară, realizată în anul 2025, în funcție de cele constatate în analiză, se va prevedea acțiuni suplimentare, care vor contribui la înlăturarea neajunsurilor prin ajustarea procedurilor sectoriale interne ale Poliției. Pentru realizarea acțiunii propuse, este necesar suportul partenerilor și expertiza experților din domeniu. La acțiunea 3.2.1, dat fiind faptul că, indicatorii de monitorizare propuși în proiect depășesc scopul acțiunii, propunem ajustarea indicatorilor de monitorizare în corespundere cu acțiunea prin înlocuirea cu textul: „Metodologie de evaluare a riscurilor (inclusiv de letalitate) elaborat/ajustat.”. La acțiunea 3.2.2, luând în considerație că, indicatorul de monitorizare prevăzut în proiect nu este în concordanță cu obiectivul acțiunii, și anume elaborarea unei instrucțiuni, propunem ajustarea rubricii „indicatori de monitorizare” prin înlocuirea cu textul: „Instrucțiunea elaborată și aprobată.”. La acțiunea 3.3.2. pentru a asigura unificarea prevederilor actelor normative, în special cu pct.33 din Instrucțiunea privind mecanismul de cooperare intersectorială în cazurile de violență în familie, aprobat prin Ordinul interinstituțional nr.48/298/610/162/5 din 22.06.2022, propunem la textul acțiunii înlocuirea sintagmei „din arest sau	Se acceptă. Nu se acceptă. Această acțiune a fost exclusă. Se acceptă.
--	--	--

	detenție (justiție penală)” cu textul „după expirarea termenului de reținere, arest preventiv sau detenție”, cu ajustarea corespunzătoare și a textului indicatorului de monitorizare. Totodată, menționăm că, instituția arestului preventiv este de competență exclusivă a Procuraturii Generale. Astfel, se propune includerea și Procuratura Generală în calitate de instituție responsabilă. Acțiunea 3.3.3, este ambiguă, deoarece poate fi interpretată precum că, Ministerul Muncii și Protecției Sociale este responsabil de a dezvolta și ajusta mecanisme de intervenție a Poliției în cazurile de violență în familie și violență sexuală, fapt inadmisibil din punct de vedere legal. În vederea excluderii dublărilor, se propune excluderea acțiunii 3.3.3, întrucât această acțiune se regăsește în Programul de ordine și securitate publică pentru anii 2022-2025, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 913/2022 (acțiunea 1.3.8). La acțiunea 3.3.4, se propune excluderea sintagmei „în cadrul procesului penal”, luând în considerație că, fapta de violență în familie are încadrare juridică dublă, atât în baza Codului penal, cât și în baza Codului contravențional, pentru a nu crea limite nejustificate referitor la procedurile care ar putea fi elaborate. La acțiunea 3.3.5, se propune reformularea indicatorilor de monitorizare după cum urmează: „i) numărul anual de instruiți; ii) numărul rapoartelor de analiză elaborate și propuneri înaintate”, reieșind din specificul de activitate al Comisiei de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor, și anume că, activitatea se bazează pe analiza	Se acceptă. Se acceptă parțial. La propunerea Procuraturii Generale această acțiune a st exclusă. Se acceptă parțial. Se completează cu doi indicatori noi după cum urmează: „Ponderea cauzelor soldate cu rapoarte de analiză din numărul total de cazuri soldate cu deces sau vătămare gravă”. „Ponderea recomandărilor realizate din totalul celor emise.”
--	--	---

	Formularelor completate de către angajații subdiviziunilor teritoriale unde a avut loc cazul care face obiectul de cercetare a Comisiei și care nu sunt membri ai Comisie, precum și faptul că, Comisia elaborează rapoarte de analiză și rapoarte anuale în care sunt reflectate aspectele privind problematica identificată și propunerile de înlăturare a deficiențelor. La acțiunea 3.4.2 și 3.4.3, se propune excluderea „MAI” din lista autorităților responsabile de executarea acțiunilor din motivul că, elaborarea și punerea în aplicare a programelor probaționale depășește competențele ministerului, precum și, nici o subdiviziune din cadrul MAI, în special IGP, nu dețin atribuții vis-a-vis de implementarea programelor probaționale. Acest domeniu este de competența exclusivă a Inspectoratului Național de Probațiune. De asemenea, la acțiunea 3.4.2. și 3.4.4, se propune completarea rubricii „instituții responsabile” cu sintagma „MS”, care va acorda asistență conform domeniului de competență . La acțiunea 4.1.1, se propune ajustarea indicatorilor de monitorizare în contextul acțiunii, prin înlocuirea cu textul: „studiu de fezabilitate elaborat”, deoarece indicatorul de monitorizare nu corespunde cu scopul acțiunii. La acțiunea 4.2.3, se propune, revizuirea indicatorului de monitorizare cu textul: „studiu elaborat”, din considerentele că, indicatorul de monitorizare nu corespunde cu scopul acțiunii. La acțiunea 4.2.4, se propune ajustarea indicatorilor de monitorizare prin înlocuirea cu textul „concept elaborat”, din considerentele că, indicatorul de monitorizare nu corespunde cu scopul acțiunii.	Se acceptă parțial. Considerăm important ca toți actorii din domeniu să participe la procesul de analiză, discuții. Respectiv la acțiunea 3.4.2. menținem în rubrica parteneri și MAI. Iar din acțiunea 3.4.3. s-a exclus MAI din rubrica „Responsabili”. Se acceptă. Se acceptă. Se acceptă parțial. Din textul acțiunii cuvântul „studiu” se substitui prin „analiză”. Nu se acceptă. Această acțiune a fost reformulată în baza recomandărilor instituțiilor cu competențe pe domeniul digital.
--	---	--

		La acțiunea 4.2.5, în contextul argumentelor expuse supra, se propune ajustarea indicatorilor cu textul „metodologie aprobată”, întrucât aceștia nu corespund acțiunii, iar indicatorii prezenți, reprezintă următoarea etapă caracteristică implementării mecanismului care se propune a fi elaborat. În conținutul textului la acțiunile 1.2.1., 1.2.9., 1.2.12., 1.4.2., 2.1.3., 2.1.7., 4.3.3., 4.3.5. se face referire la violența față de femei, însă această noțiune este una generică și cuprinde mai multe forme de violență. Luând în considerare importanța subiectului privind violența sexuală, inclusiv atenția acordată acestui fenomen prin Convenția de la Istanbul, se recomandă a specifica în acțiunile enunțate a prevederilor care ar face referire expresă la domeniul ce vizează violența sexuală. Acest fapt va spori obligativitatea instituțiilor de a se implica și a întreprinde acțiuni îndreptate anume asupra acestui domeniu, și nu îl va trece cu tăcerea sub paravanul violenței față de femei. Suplimentar, se propune autorului, privind utilizarea doar autorități publice centrale „MAI”, fiind excluse subdiviziunile din subordinea MAI. Spre exemplu „MAI (CIPAL) sau MAI (IGP)”.	Nu se acceptă. Această acțiune a fost reformulată în baza recomandărilor instituțiilor cu competențe pe domeniul digital. Se acceptă parțial. Cu referire la acțiunile enumerate nu se acceptă în toate includerea violenței sexuale ca și specificare a formei de violență. Un argument în favoarea acestui raționament este că în Convenția de la Istanbul nu se atribuie prioritate nici uneia din formele de violență, Convenția utilizând în toate normele expresia „actele de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții”. Se acceptă.
14.	Direcția politici de protecție a drepturilor copilului și familiilor cu copii, Ministerul Muncii și Protecției Sociale	La proiectul Hotărârii Guvernului: 1. A se vedea prevederile din pct. 2 și 3 și prevederile pct. 87 și 88 din Anexa nr. 1, întrucât termenele de raportare indicate se contrazic. 2. La pct. 4, sugerăm expunerea acestuia în următoarea redacție: „4. Autoritățile publice locale, în limita competențelor, vor întreprinde acțiuni în vederea implementării Programului și Planului de acțiuni.” Ținând cont că acest Program se aprobă la	Se acceptă. Se acceptă parțial. Conținutul a fost revizuit.

	nivel național, atunci și implicarea în realizarea acțiunilor acestuia trebuie să fie la nivel național. 3. A se revedea proiectul în cauză prin prisma abordării pe tot parcursul textului a textului ce se referă la categoria „copii”, ținând cont de faptul că, domeniul protecției copiilor victime/martori ai violenței (indiferent de tipul, mediul de producere a acesteia, etc.) este reglementat în cadrul normativ specific dezvoltat în acest sens (<i>Codul Familiei, Legea nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, Hotărârea Guvernului nr. 270/2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, Hotărârea Guvernului nr. 708/2019 pentru aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Centrului regional de asistență integrată a copiilor victime/martori ai infracțiunilor și a Standardelor minime de calitate, Programul național pentru protecția copilului pe anii 2022- 2026 și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia (Hotărârea Guvernului nr. 347/2022), etc.</i>). În acest sens, subliniem despre necesitatea respectării prevederilor cadrului normativ specific protecției copilului și acțiunilor deja planificate în prevenirea, asistența și combaterea acestui fenomen. Mai mult ca atât, deși proiectul hotărârii Guvernului în cauză face referire de nenumărate ori la copii, însă nu conține prevederi privind cadrul legal și/sau serviciile destinate copiilor. Astfel, considerăm necesar în cazul copiilor concentrarea eforturilor pe obiectivele și acțiunile deja centrate pe copii în documentele existente și evitarea dispersării acestora în mai multe Programe, care ca rezultat ar putea duce la calitate scăzută a	Nu se acceptă. Convenția de la Istanbul nu atentează la domeniul protecției drepturilor copilului din perspectiva politicilor cadru de protecție a acestora. Preambulul CI stabilește: Recunoscând, cu gravă îngrijorare, faptul că femeile și <i>fetele</i> sunt deseori expuse unor forme grave de violență, cum ar fi violența domestică, hărțuirea sexuală, violul, căsătoria forțată, crimele comise în numele așa-numitei „onoare” și mutilarea genitală, care constituie o încălcare gravă a drepturilor omului ale femeilor și ale <i>fetelor</i> Recunoscând faptul că femeile și <i>fetele</i> sunt expuse unui risc mai mare de violență de gen decât bărbații; Recunoscând faptul că <i>copiii</i> sunt victime ale violenței domestice, inclusiv în calitate de martori ai violenței în familie; În art.3 al CI se specifică: „femeile” includ fetele cu vârsta până în 18 ani. Totodată implicațiile de politici ce vizează copii sunt prevăzute de CI în următoarele situații: Pilonul I – rolul bărbaților și băieților în prevenirea violenței Pilonul II – drepturi de custodie protectivă și vizitare în siguranță pentru copii, precum și drepturile și nevoile copiilor martori. Pilonul III – protecția copiilor victime și martori Adițional remarcăm că abordarea Convenției de la Istanbul se axează preponderent pe cuplul mamă – copil.
--	---	---

	implementării acestora în timp și nu va permite atingerea indicatorilor propuși. 4. Totodată, recomandăm revizuirea <i>Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia</i> prin prisma respectării principiului non-discriminării și asigurării egalității de gen, ținând cont de faptul că Programul în însăși denumirea acestuia vizează combaterea și violenței în familie, în acest sens proiectul Hotărârii Guvernului ar trebui să facă referire la toți membrii unei familii, indiferent de genul acestora. La Anexa nr. 1 1. La pct. 44, textul: „Telefonul copilului” urmează a fi substituit cu textul „Serviciul de asistență telefonică gratuită pentru copii”; 2. La pct. 62, textul: <i>„În același timp, protecția copiilor victime și martori ai violenței urmează a fi asigurată pe termen lung prin respectarea interesului superior al copiilor, oferindu-le în acest sens servicii specializate pentru restabilirea traumelor și reducerea agresivității în viitor.”</i> a se exclude, ținând cont de faptul că Programul în cauză și Planul de acțiuni prin scopul și obiectul său de reglementare nu poate atinge scopul enunțat în acest text. Mai mult ca atât, necesitatea creării serviciilor specializate adresate copiilor este reglementată în cadrul normativ dezvoltat în domeniul protecției copiilor și reprezintă un deziderat important în activitatea Guvernului; La capitolul III. OBIECTIVELE GENERALE ȘI OBIECTIVELE SPECIFICE, pct. 66, sbp. 3), ce ține de intervenția la nivel de <i>mecanism de furnizare a</i>	Nu se acceptă. Programul a fost denumit în corespundere cu Convenția de la Istanbul. Profilul victimei – femei, fete, bărbați, băieți, persoane în etate, persoane cu dizabilități, se ia în calcul la oferirea serviciilor specializate. Se acceptă. Nu se acceptă. Redacția punctului 62 din Program este scris în corespundere cu art. 26 al CI, iar abordarea fenomenului de violență față de femei și violenței în familie a fost formată menținându-se viziunea holistică bazată pe cei 4 Piloni. Fragmentarea abordării nu poate fi acceptată deoarece derogăm de la principiile CI. Nu se acceptă. Majoritatea victimelor violenței în familie sunt cu copii, iar acceptarea sintagmei propuse duce la ignorarea cuplului mama-copil,
--	--	--

	<i>serviciilor pentru femeile victime și copiii lor, recomandăm expunerea acestuia în următoarea redacție: ”3) mecanism de furnizare a serviciilor pentru victimele violenței față de femei și a violenței în familie”. Subliniem că, Programul național pentru protecția copilului pe anii 2022- 2026 și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia, (Hotărârea Guvernului nr. 347/2022) prevede acțiuni specifice în acest sens, unde abordarea este centrată pe copii victime ale violenței, ținând cont de particularitățile individuale ale acestei categorii de persoane.</i> <i>Astfel, în procesul de elaborare a intervenției menționate urmează a se ține cont de normele deja reglementate în acest sens.</i> <i>4. Reieșind din cele expuse mai sus, Obiectivul 2.5. Autoritățile tutelare asigură respectarea drepturilor copiilor martori și victime ale actelor de violență față de femei în procesul de stabilire a custodiei și a programului de vizitare, se va exclude. Aceeași recomandare este valabilă și pentru acțiunea 2.5. din Anexa nr. 2: Teoria schimbării. În acest sens, atragem atenția, asupra prevederilor art. 63 al Codului Familiei nr. 1316/2000, conform căruia:</i> <i>(1) În cazul când părinții locuiesc separat, domiciliul copilului care nu a atins vârsta de 14 ani se determină prin acordul părinților.</i> <i>(1¹) În cazul în care părinții locuiesc separat, copilul care a atins vârsta de 14 ani alege cu care dintre părinți vrea să locuiască. Dacă acesta refuză să aleagă cu care părinte vrea să locuiască, domiciliul copilului se stabilește prin acordul părinților.</i> <i>(2) Dacă lipsește acordul părinților cu privire la stabilirea domiciliului copilului, iar copilul care a împlinit vârsta de 14 ani refuză să aleagă cu care părinte vrea să locuiască, domiciliul minorului se stabilește de către instanța de judecată, ținând cont de interesele și opinia copilului, în conformitate cu vârsta</i>	unde copilul este alături de mama sa în procesul de reabilitare în centrele specializate. Respectiv copilul în cazul dat poate fi atât în calitate de victimă directă cât și martor al actelor de violență. Respectiv centrele specializate urmează să dispună de servicii specializate pentru copiii care sunt alături de mamele lor. Se acceptă parțial Obiectivul specific 2.5 a fost reformulat după cum urmează: „<i>Autoritățile tutelare asigură respectarea drepturilor copiilor martori și victime ale actelor de violență în familie în procesul de stabilire a graficelor de întreveneri cu copiii și participarea în procesul de stabilire a domiciliului copilului</i>”. Codul Familiei la momentul actual nu reglementează expres obligația autorității tutelare de a interzice sau a limita contactul cu copilul, inclusiv pe calea operării unor modificări în graficul de vizită a copiilor. Agresorii familiari folosesc dreptul la comunicarea cu copilul ca și instrument de manipulare cu victimă și ca modalitatea de a avea acces la ea. Or, art. 31 al CI urmărește să garanteze că autoritățile responsabile nu emit ordine de vizită fără a lua în considerare incidentele de violență care intră în domeniul de aplicare al convenției. Aceasta se referă la hotărârile judecătorești care reglementează contactele dintre copii și părinții lor și alte persoane care au legături de familie cu copiii. Pe lângă alți factori, incidentele de violență împotriva persoanei care se ocupă de copii în mod neabuziv, precum și împotriva copilului însuși, trebuie să fie luate în considerare atunci când se iau decizii cu privire la încredințare și la amplasarea drepturilor de vizită sau de contact. Alineatul (2) abordează problema complexă a garantării drepturilor și siguranței victimelor și martorilor, ținând seama în același timp de drepturile părintești ale autorului. În special în cazurile de
--	--	--

	și gradul său de maturitate. În acest caz, instanța judecătorească va lua în considerare atașamentul copilului față de fiecare dintre părinți, față de frați și surori, vârsta copilului, calitățile morale ale părinților, relațiile existente între fiecare părinte și copil, posibilitățile părinților de a crea condiții adecvate pentru educația și dezvoltarea copilului (îndeletnicirile și regimul de lucru, condițiile de trai etc.). (3) La determinarea domiciliului copilului minor, instanța judecătorească va cere și <u>avizul autorității tutelare teritoriale în a cărei rază teritorială se află domiciliul fiecăruia dintre părinți, în care va conține, după caz, și informația disponibilă privind actele de violență în această familie și persoana agresorului familial.</u> Suplimentar, menționăm că, în conformitate cu cadrul normativ în domeniul protecției copilului și în special în conformitate cu art. 6 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, autoritatea tutelară locală asigură instituirea custodiei asupra copiilor ai căror părinți/unicul părinte se află temporar în altă localitate din țară sau de peste hotare ori nu-și pot realiza obligațiile privind creșterea, îngrijirea și educația copilului din cauza problemelor de sănătate. Astfel, cauzele care stau la baza instituirii custodiei nu corespund cu Obiectivele menționate în proiectul Hotărârii Guvernului vizat. De asemenea, nu este clar cum se vor colecta și cum vor fi evaluate datele cu privire la: autoritățile tutelare asigură respectarea drepturilor copiilor martori și victime ale actelor de violență față de femei în procesul de stabilire a programului de vizitare, Indicator: Ponderea cazurilor de stabilire a custodiei și a programului de vizitare a copiilor soluționate asigurând respectarea drepturilor copiilor.	violență domestică, chestiunile legate de copiii comuni sunt adesea singurele legături care rămân între victimă și agresor. Pentru multe victime și pentru copiii acestora, respectarea ordinelor de vizită poate prezenta un risc grav pentru siguranță, deoarece aceasta înseamnă adesea întâlnirea față în față cu autorul infracțiunii. Prin urmare, acest alineat stabilește obligația de a se asigura că victimele și copiii lor rămân în siguranță față de orice alte prejudicii. Context în care se impune necesitatea reglementării expres la stabilirea programului de vizită a copilului de către părintele care locuiește separat (agresorul) a luării în calcul a actelor de violență anterioare. Totodată, în scopul excluderii confuziei termenul „custodie” a fost înlocuit cu „domiciliului”.
--	--	--

	La Anexa nr. 2 la proiectul Hotărârii Guvernului: 1. La <u>Obiectivul general I:</u> - <u>obiectivul specific 1.2, acțiunea 1.2.9.</u> <i>„Consolidarea capacităților specialiștilor din domeniul protecției drepturilor copilului pe dimensiunea asistenței copiilor martori și victime ale violenței în familie și a monitorizării familiilor cu copii afectate de fenomenului violenței în familie”</i> se va expune în următoarea redacție: <i>”Consolidarea capacităților specialiștilor din domeniul protecției drepturilor copilului cu privire la prevenirea, asistența și combaterea violenței asupra copiilor”</i>; indicatorul de monitorizare va avea următorul cuprins: <i>„Numărul de specialiști instruiți”</i>, iar la instituții responsabile se va completa cu <i>„APL”</i>, la Parteneri: <i>„Parteneri de dezvoltare, ONG”</i>. - <u>obiectivul specific 1.4, acțiunea 1.4.1.</u>, sintagma <i>„cu accent specific pe informarea”</i> se propune de substituit cu cuvintele <i>„inclusiv prin informarea”</i>. 2. La <u>Obiectivul general II: Mecanismul intersectorial este funcțional și asigură identificarea, referirea și protecția victimelor violenței față de femei și violenței în familie:</u> - <u>la obiectivul specific 2.4.2.</u> cuvintele <i>„și copii”</i> urmează a fi excluse, ținând cont de faptul că mecanismul intersectorial de cooperare în cazul copiilor este deja reglementat prin Hotărârea Guvernului nr. 270/2014 cu privire la aprobarea <i>Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului</i> și Hotărârea Guvernului nr. 708/2019	Se acceptă parțial. Versiunea propusă prevede copii fără ocrotire părintească. S-a acceptat propunerile privind indicatorii și responsabilitii. Nu se acceptă. Formula propusă corespunde cu abordările CI. Se acceptă parțial. Mențiunile din paranteze au fost excluse. Acțiunea se propune într-o nouă redacție: <i>„Elaborarea mecanismului de monitorizare a serviciilor sociale de îngrijire a beneficiarului în mediul familial din perspectiva identificării și raportării cazurilor de violență.”</i> Totodată ținem să menționăm că Raportul de analiză a cazurilor examinate de Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor în anul 2022, elaborat de MAI, conține o astfel de recomandare adresată MMPS, reieșind din 2 cazuri de letalitate
--	---	---

		<i>pentru aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Centrului regional de asistență integrată a copiilor victime/martori ai infracțiunilor și a Standardelor minime de calitate.</i>	analizate pe parcurs (care s-au petrecut în cadrul serviciilor de îngrijire în mediul familial).
15.	Institutul Național de Justiție	Din analiza Planului de Acțiuni de implementare a Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, rezultă că Institutul Național al Justiției a fost indicat în calitate de instituție responsabilă pentru implementarea unor acțiuni din cadrul obiectivului specific 1.2, i.e. 1.2.1, 1.2.11, 1.2.12. În cadrul consultărilor publice, reprezentantul Institutului Național al Justiției a înaintat propunerea de a indica în Planul de Acțiuni de implementare a Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, la pct. 1.2.1, 1.2.11, 1.2.12, ca instruirile profesioniștilor din domeniul dreptului să fie organizate în parteneriat cu ONG-urile, având în vedere faptul că, actualmente, Institutul organizează sesiuni de instruire pe domeniile violenței față de femei și a violenței în familie în parteneriat cu CI „La Strada” și Centrul de Drept al Femeilor. În varianta definitivată a Planului de acțiuni, ONG-urile au fost incluse în calitate de parteneri ONG-urile doar la acțiunea 1.2.11, fiind omisă includerea partenerilor și la acțiunile 1.2.1 și 1.2.12. Prin urmare, considerăm oportun ca în Planul de acțiuni ce urmează a fi aprobat de Guvern, să fie incluse în calitate de parteneri ONG-urile la acțiunile 1.2.1 și 1.2.12, aspect ce va permite continuarea parteneriatelor pe care le implementăm la moment și asigurarea unei instruiți calitative a judecătorilor și procurorilor.	Se acceptă.
15.	UNICEF	1. Propunem modificarea acțiunii 2.1.9. „Modificarea cadrului normativ cu privire la pachetul minim de servicii sociale, prin includerea în pachetul minim de	Se acceptă.

	servicii sociale a serviciilor adresate victimelor violenței în familie și violenței sexuale”. La indicatori de monitorizare de inclus „Cadrul normativ revizuit”. Argumentăm propunerea prin necesitatea modificării mai multor acte legislative pentru a asigura reglementarea extinderii pachetului minim de servicii sociale și a determina sursa de finanțare. 2. Acțiunea 2.4.2. „Elaborarea mecanismului de identificare și raportare a cazurilor de violență față de femei din cadrul serviciilor de îngrijire (adulți și copii)” propunem să fie revizuită. Argumentăm propunerea prin faptul că procedura de identificare, înregistrare și evaluare inițială a cazurilor suspecte de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului, inclusiv în servicii de îngrijire este reglementată prin Hotărârea Guvernului nr. 270/2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului. 3. Acțiunea 2.5.1. „Modificarea cadrului normativ cu privire la asigurarea unei protecții mai eficiente a victimei și copiilor acesteia pe perioada emiterii ORU și OP în contextul vizitării copiilor și stabilirii domiciliului acestora” propunem să fie revizuită. Este oportun să includem și graficele întrevederilor cu copiii, care în baza unui act administrativ sau judiciar pot avea loc și în afara domiciliului victimei. 4. Acțiunea 2.5.2. „Elaborarea instrucțiunilor adresate autorității tutelare pentru asistența familiilor cu copii afectate de violență în familie în baza cadrului normativ modificat” propunem să fie revizuită în scopul reglementării exacte a tipurilor de Instrucțiuni, în vederea evitării confuziei cu Instrucțiunile privind	Se acceptă parțial. Acțiunea a fost propusă într-o nouă redacție. Se acceptă parțial. Se propune o nouă redacție: „Modificarea cadrului normativ cu privire la asigurarea unei protecții mai eficiente a victimei și copiilor acesteia, inclusiv pe perioada emiterii ORU și OP în contextul vizitării copiilor și stabilirii domiciliului acestora” Se acceptă parțial. Se propune o nouă redacție: „Elaborarea instrucțiunilor metodice adresate autorității tutelare privind stabilirea graficelor de întrevederi cu copiii și emiterea avizelor privind stabilirea domiciliului copilului în cazul familiilor cu copii afectate de violență.”
--	---	---

	mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 270/2014. De asemenea, propunem includerea unor activități în Planul de Acțiuni: Obiectivul general 1: Femeile și bărbații din Republica Moldova și autoritățile responsabile adoptă toleranță zero față de toate formele de violență față de femei și violență în familie. 1. Revizuirea manualelor școlare privind eliminarea stereotipurilor de gen, a discursului discriminatoriu și asigurarea reprezentării echitabile a fetelor și femeilor. 2. Strategie Națională de schimbare a atitudinilor și comportamentelor cu privire la prevenirea violenței față de fete și femei și care să promoveze modele comportamentale pozitive și dezirabile social. Obiectivul specific 1.2. Instituțiile responsabile de instruirea profesioniștilor asigură într-o manieră sistemică dezvoltarea capacităților de prevenire și răspuns adecvat la cazurile de VF și VFF (schimbări sistemice): 1. Realizarea unui studiu pentru a identifica barierele pe care le întâmpină femeile și fetele care se confruntă cu violența pe bază de gen, inclusiv din perspectivă intersecțională, în ceea ce privește accesul la diverse servicii (juridice, de sănătate, servicii sociale, etc.) 2. Consolidarea capacităților profesioniștilor din sistemul de justiție și social, inclusiv pentru abordarea prejudecăților, stigmatizării și a stereotipurilor de gen a specialiștilor pentru a preveni re-victimizarea și re-	Se acceptă. Se acceptă parțial. Obiectivul general I conține acțiuni orientate spre schimbarea atitudinilor și comportamentelor. Se acceptă parțial. Considerăm că aceste aspecte vor fi analizate în cadrul studiului de BNS planificat pentru anul 2025. Se acceptă parțial. Prin acțiunile propuse pentru consolidarea cunoștințelor specialiștilor în procesul instruirii vor fi abordate și aceste subiecte.
--	--	---

		traumatizarea femeilor și fetelor atunci când accesează diferite servicii sociale. Obiectivul specific 1.3. Mass-media și sectorul privat au un rol activ în procesul de eliminare a stereotipurilor și prejudecăților de gen . 1. Studiu privind influența mass-mediei la dezvoltarea stereotipurilor de gen și perpetuarea normelor și stereotipurilor de gen dăunătoare care favorizează violența în bază de gen.	Nu se acceptă. Considerăm că aceste aspecte sunt reflectate și pot fi extrase din rapoartele de monitorizare a Consiliului Audiovizualului, precum și din cazuistica judiciară și a Consiliului pentru egalitate.
17.	Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova.	Obiectivul general 2: Consolidarea mecanismului de protecție și asistență pentru victimele violenței față de femei și ale violenței în familie prin abordarea multidimensională, conform prevederilor Convenției de la Istanbul. La realizarea Acțiunii 2.1.3: Elaborarea viziunii strategice cu privire la dezvoltarea serviciilor integrate pentru victimele violenței față de femei și violenței în familie, ca partener, să fie inclusă Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova (CNSM). Obiectivul specific 4.2: Politicile publice la nivel național și local includ obiective de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie. La realizarea Acțiunii 4.2.2: Identificarea, prin parteneriat public/privat, a instrumentelor de stimulare a implicării organizațiilor societății civile în activități de monitorizare a proceselor intersectoriale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie, ca partener, să fie inclusă Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova.	Se acceptă. Se acceptă.
18.	Biroul Național de Statistică	A. Privind Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027: 1. Fenomenul violenței și caracteristicile acestuia sunt măsurate, în primul rând, prin înregistrarea de date	

	- La p.52 în fraza "...se confirmă și prin absența cu desăvârșire a subiectului în documentele de politici și procesele operaționale ale autorității centrale în domeniul statisticii" am aprecia evitarea de aprecieri neconforme limbajului aplicat pentru documentele de politici și recomandăm consultarea următoarelor documente, cu solicitarea ajustării ulterioare a textului din Programul privind violența: • textului Strategiei de dezvoltare a sistemului statistic național pentru perioada 2023-2030 (aprobat prin HG 954/2021), care include la Direcția prioritară "3.2.4. Realizarea cercetărilor și lucrărilor statistice în corespundere cu prevederile Compendiului statistic european și ținând cont de cadrul ONU de indicatori de monitorizare a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD), cu accent specific pe dezagregarea datelor statistice în vederea asigurării de evidențe pentru implementarea principiului „nimeni să nu fie lăsat în urmă” în cadrul monitorizării Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” și a politicilor sectoriale (ținta ODD 17.18)”; • Anexei la HG nr. 953/2021 cu privire la aprobarea Cadrului național de monitorizare a implementării Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030, unde BNS este indicat ca instituție responsabilă pentru coordonarea întregului proces de producere a indicatorilor ODD, dar și pentru producerea a 3 indicatori ODD privind prevalența violenței (nr. 5.2.1, 5.2.216.1.3) și co-producător a altor 3 indicatori ODD ce țin de violență (nr. 11.7.2, 16.1.4, 16.3.1); • proiectului Planului de acțiuni pentru implementarea Programului de dezvoltare a sistemului statistic național pentru perioada 2023-2026 (transmis recent ministerelor și altor APC pentru contribuții pe text), care include, în particular, la Obiectivul specific 3.2: Alinierea statisticilor oficiale la standardele internaționale, acțiunea 3.2.4 Dezvoltarea și implementarea graduală a metodologiilor statistice noi	Se acceptă parțial. A fost efectuate modificări în text, precum urmează: sintagma „se confirmă și prin absența cu desăvârșire a subiectului în documentele de politici și procesele operaționale ale autorității centrale în domeniul statisticii” se substituie prin sintagma „iar în documentele de politici și procedurile operaționale subiectul prevenirii și combaterii violenței de gen și violenței domestice nu se regăsește în lista priorităților pentru perioada imediat următoare”. Aceasta este în corespundere cu documentele de politici, inclusiv la care face referire BNS și care, de fapt, lasă examinarea subiectului pentru perioada 2026 și mai târziu.
--	--	--

	în corespundere cu standardele internaționale și ale UE; • Cercetarea privind violența în familie, și acțiunea 3.2.7 Producerea datelor pentru monitorizarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD) - Cercetarea "Violența față de femei" (ODD 5.2.1, 5.2.2, 16.1.3, 16.2.3 - WHO, UN Women, UNODC). - La p.53 fraza "...toți producătorii de statistici sunt obligați să coordoneze cu autoritatea centrală în domeniul statisticii metodologia de producere a statisticii oficiale pe domeniul lor de activitate. Astfel, va fi asigurat mecanismul de colectare a datelor dezagregate privind violența împotriva femeilor, în corespundere cu Legea cu privire la statistica oficială și cu cerințele Convenției de la Istanbul" se solicită a fi editată din perspectiva celor menționate la p.1 și 2. B. Privind Planul de acțiuni de implementare a Programului. Obiectivul specific 4.4; Acțiunea 4.4.1. Analiza comparată a datelor colectate la nivel național în raport cu standardele minime prevăzute de Convenția de la Istanbul. Se propune: - Ajustarea acțiunii 4.4.1. după cum urmează: "Analiza comparativă a disponibilității datelor privind violența împotriva femeilor colectate la nivel național în raport cu standardele minime prevăzute de Convenția de la Istanbul", fiind necesar de a specifica subiectul de referință a datelor; - Înlocuirea indicatorului de monitorizare, în corespundere cu acțiunea propusă, cu: a. Inventariere a setului minim de indicatori realizată (inclusiv denumire indicator, definiție, surse de date, instituție responsabilă, grad de disponibilitate); b. Măsuri necesare pentru producerea indicatorilor și	Se acceptă. Textul Programului a fost revizuit. Se acceptă.
--	---	--

	internaționale, presupune leadership intersectorial, în mare parte bazat pe expertiză în domeniul de cunoaștere VAW, și integrat în mecanismele de women's machinery existente în țară. Respectiv, solicităm plasarea BNS în lista instituțiilor responsabile pe poziția a doua. La acțiunea 4.4.4. Realizarea cercetărilor periodice privind toate formele de violență față de femei și violență în familie (cantitative și calitative) Informăm că, BNS realizează în special cercetări statistice cantitative cu aplicarea de metodologii și standarde în domeniul statisticii oficiale. În contextul aprobării Strategiei de dezvoltare a sistemului statistic național pentru perioada 2023-2030 (aprobată prin HG nr. 954 din 28.12.2022) și a noului statut de țară-candidată pentru aderare la Uniunea Europeană, BNS a planificat, cu aplicarea EU acquis în statistică, pregătirea și realizarea (în 2025), cu suportul partenerilor de dezvoltare, a cercetării statistice privind prevalența(3) violenței față de femei, cu diseminarea rezultatelor (în 2026), prin aplicarea Manualului metodologic pentru Cercetări UE pe criterii de gen – violența împotriva femeilor și alte forme de violență interpersonală, metodologiei recomandate de Eurostat (ediția 2021). Alte date despre incidența violenței, formele, condițiile de manifestare a acesteia și subiecții participanți (victime sau agresori), sunt ținute în registre publice și colectate în surse de date administrative aflate în gestiunea APC și altor instituții publice, precum și colectate în cadrul sondajelor sociologice de tip barometre de opinii ș.a. cercetări calitative (focus-grupuri sau interviuri în profunzime). În context, se propune: - Ajustarea acțiunii 4.4.4 după cum urmează: „Realizarea de către Biroul Național de Statistică și alți producători de date statistice a cercetărilor periodice	Se acceptă parțial. În definiția propusă după cuvântul „periodice” includem sintagma ”cel puțin o dată la 5 ani”.
--	--	---

	privind toate formele de violență față de femei și violență în familie (cantitative și calitative)”. Ajustarea indicatorilor de monitorizare precum urmează: a. Cercetarea statistică privind prevalența violenței față de femei în familie realizată de BNS (termen de realizare 2025-2026); b. Număr de cercetări și sondaje de opinie (cantitative și calitative) realizate de către APC și societatea civilă. Luând în considerare constatările făcute în capitolul „Analiza situației” din Program privind: (i) lipsa unor indicatori (e.g. tipul violenței, inclusiv câte cazuri de violență au fost comise prin intermediul dispozitivelor digitale, fie în mediul digital), (ii) insuficiența dezagregării datelor (e.g. în funcție de sex, vârstă, sexul agresorului, forma de violență, relația făptuitorului cu victima și locația geografică), dar și faptul că (iii) „colectarea și analiza datelor statistice sectoriale reprezintă încă o provocare pentru instituțiile responsabile de aceste activități” Se propune includerea în plan de acțiuni privind înlăturarea sau îmbunătățirea situației privind disponibilitatea datelor privind M&E violenței, inclusiv prin prisma implementării Obiectivelor și Țintelor de dezvoltare durabilă (ODD), ca de exemplu: - (4.4.5.) Consolidarea capacităților de producere și utilizare a datelor statistice și a datelor statistice administrative pentru monitorizarea eficientă a fenomenului violenței (față de femei sau violenței bazate pe gen); - Cu indicatori de monitorizare care ar include: - Număr indicatori statistici (identificați drept lipsă sau incompleți lipsă de dezagregări - urmare a acțiunii 4.4.1.) produși/diseminați; - Instruiri realizate (și persoane instruite) pentru	Se acceptă parțial. Indicatorul menționat la lit.a) se propune într-o nouă redacție: Numărul de cercetări statistice periodice privind toate formele de violență față de femei și violență în familie. Indicatorul de la lit.b) propunem de completat după cuvântul „realizate” de inclus „periodic”. Atenționăm că pct.4.4.4. actualmente definește altă acțiune, iar acțiunea de referință este deja la pct.4.4.5. Se acceptă.
--	--	---

		producătorii și utilizatorii de date statistice privind (i) colectarea/producerea datelor și (ii) analiza de rezultate și impact, bazată pe evidențe.	
19.	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă	La Planul de acțiuni pentru implementarea Programului Național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, Obiectivul specific 2.2: Acțiunea 2.2.1: - textul „Agențiile Teritoriale de Ocupare a Forței de Muncă” de substituit prin „subdiviziunile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă”; - la indicatori de monitorizare, cuvântul „ATOFM” de substituit prin „STOFM”	Se acceptă. Se acceptă.
20.	Consiliul Superior al Magistraturii	Analizând proiectul, Programul național, Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia și argumentele prezentate în nota informativă, Consiliul Superior al Magistraturii consideră oportună acceptarea și avizarea pozitivă a proiectului înaintat, având în vedere că Programul își propune să contribuie la asigurarea egalității de gen și combaterea stereotipurilor de gen; toleranța zero față de toate formele de violență față de femei și violența în familie; răspunsul multidisciplinar eficient la cazurile de violență centrat pe victimă prin dezvoltarea de servicii sociale suficiente și adecvate nevoilor victimelor; răspunsul eficient al sistemului de justiție la cazurile de violență față de femei și violență în familie prin atragerea la răspundere a agresorilor și dezvoltarea programelor pentru agresori; adoptarea legislației și edificarea cadrului instituțional corespunzător, dar și dezvoltarea capacităților tuturor specialiștilor (din asistenta socială, administrația publică locală, poliție, justiție, sănătate, educație) pentru un răspuns eficient la cazurile de violență în familie în conformitate cu rigorile Convenției și cu cele mai bune practici în domeniu. Consiliul Superior al Magistraturii susține dezvoltarea unui cadru robust de politici intersectoriale cuprinzătoare prin stabilirea unui parteneriat cu	Se acceptă. Se acceptă.

		principalii actori din domeniul public, privat, societatea civila și mass-media pentru întreprinderea unor măsuri coordonate la nivel național și local orientate spre prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență față de femei și fete și a violenței în familie centrate pe nevoile femeilor victime și ale copiilor lor. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, a constatat în repetate rânduri că violența împotriva femeilor este fără echivoc o încălcare gravă a principiului egalității și nediscriminării, care constituie axa unei societăți cu valori democratice europene, constatând că autoritățile au neglijat obligația lor pozitivă de a proteja victimele în spațiul privat, astfel înculcând art. 3 (interzicerea torturii și relelor tratamente, drept absolut), precum și art. 14 (interzicerea discriminării). Având în vedere, că prin implementarea Programului autorii își propun atingerea rezultatelor orientate spre reducerea prevalenței tuturor formelor de violență împotriva femeilor și a violenței în familie către anul 2027, accentul fiind plasat pe intervenția și prevenirea timpurie a cazurilor de violență, astfel, încât un număr redus de femei să ajungă în situații de criză, iar fiecare victimă și copiii ei să primească sprijinul de care au nevoie la momentul potrivit pentru a obține schimbarea vieții lor pe termen lung, Consiliul Superior al Magistraturii consideră oportun proiectul de hotărâre a Guvernului cu privire la aprobarea Programului național privind prevenirea și combaterea față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia (număr unic 205/MMPS/2023), elaborat de Ministerul Muncii și Protecției Sociale. În susținerea opiniei enunțate, este important de a nota că reducerea violenței în societate în toate manifestările și formele sale va contribui direct la reducerea continuă și dinamică a tuturor formelor de violență, în special, a violenței în familie și a violenței	
--	--	--	--

		sexuale.	
21.	Ministerul Educației și Cercetării	1) În Planul de acțiuni pentru implementarea Programului prenotat, Obiectivul specific 1.1, Indicatorul 1 se va redacta „Numărul instituțiilor de învățământ în care se predă disciplina „Relații armonioase în familie” (informație dezagregată pe rural/urban) ”. Valoarea de referință pentru 2022 constituie „2%”, iar Ținta (2027) - „în 40% din instituțiile de învățământ secundar general se va preda disciplina „Relații armonioase în familie”. 2) Se propune: - Acțiunea 1.1.1 va avea următorul conținut „Elaborarea unui studiu a Curricula învățământului preșcolar, primar, secundar general și profesional tehnic privind includerea prevederilor Convenției de la Istanbul”, iar în rubrica „Indicatori de monitorizare” se propune „Raport de evaluare prezentat la Consiliul interministerial consultativ pentru prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie; propuneri de modificare a Curricula”; - Acțiunea 1.1.2 cu următorul conținut „Monitorizarea implementării Metodologiei cu privire la prevenirea și combaterea bullying-ului în instituțiile de învățământ”, în rubrica „Indicatori de monitorizare” - „Raport de monitorizare”, în rubrica „Termen de realizare” se va indica anul 2024, iar la „Instituții responsabile” – Ministerul Educației și Cercetării; - Acțiunea 1.1.3 „Elaborarea propunerilor pentru Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ primar și secundar general ciclul I și II/ Regulamentul de organizare și funcționare a școlilor sportive în contextul prevederilor Convenției de la Istanbul”, în rubrica „Indicatori de monitorizare” indicatorul va fi	Se acceptă parțial. Indicatorul 2 redactat conform propunerii. Se acceptă. Nu se acceptă. Această acțiune a fost exclusă din perspectiva suprapunerii cu alte documente de politică publică. Se acceptă parțial. Acțiunea a fost reformulată în baza mai multor opinii și recomandări.

		„Propuneri elaborate și aprobate”, iar acțiunea 1.1.5 se va exclude ca acțiune care se repetă; - Acțiunea 1.1.6 se va exclude pentru că se dublează în alte documente de politici publice din domeniul sănătății. Totodată, se va aduce în concordanță partea narativă a Programului cu propunerile efectuate în Plan.	Se acceptă.
22.	Ministerul Culturii	Susține fără obiecții și propuneri.	
23.	Cancelaria de Stat	Reiterează necesitatea reexaminării proiectului Programului în vederea integrării criteriilor minime de dezagregare a datelor (mediu de trai, sex, vârstă, nivel de trai, etc), asigurând respectarea principiului LNOB (a nu lăsa pe nimeni în urmă) și ajustării acestuia la cele mai recente date disponibile pentru anii 2021-2022. I. La proiectul Programului Național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, se recomandă actualizarea proiectului Programului după cum urmează: La Capitolul I „Introducere”, se va completa cu informații privind concordanța cu angajamentele asumate conform prevederilor Acordului de Asociere RM-UE și Programului de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană”, precum și cu informații privind părțile implicate în procesul de elaborare a Programului. La Capitolul II „Analiza situației” se recomandă necesitatea actualizării datelor pentru perioada 2021-2022, potrivit evidențelor statistice ale anului 2022. Proiectul nominalizat urmează a fi completat/ajustat în conformitate cu prevederile pct.11 supct.6) din Hotărârea Guvernului nr.386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, cu reflectarea separat pe ani a cheltuielilor prevăzute în acest scop. Astfel, la capitolul V „Costuri”	Nu se acceptă. Programul este ancorat cu documentele internaționale inclusiv ODD astfel scopul acestuia acoperă principiul enunțat, dat fiind faptul că include victimele cu multiple vulnerabilități – a se vedea pct.5. Se acceptă parțial. În procesul de elaborarea a documentului de politică s-a operat cu datele disponibile ale autorităților vizate (MAI, MS, PG, MS). Se acceptă.

	din proiectul Programului, urmează să fie estimate resursele financiare necesare fiecărei autorități administrative cu competențe în implementarea acestui Program, cât și resursele parvenite din surse externe, donații și sponsorizări oferite în condițiile legii. II. Adițional, Planul de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a Programului se va ajusta în conformitate cu propunerile Cancelariei de Stat expuse prin scr. 21-113-2602 din 26.01.2023. Astfel, se reiterează următoarele obiecții și recomandări: - Conform prevederilor pct.12 subpct.4) din Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.386/2020, costurile de implementare vor fi reflectate la fiecare acțiune, separat pe ani, cu indicarea sursei de finanțare. - Coloana „Surse de finanțare”, se va diviza în două coloane separate, și anume „Surse bugetare”, „Alte surse” (a se vedea în acest sens: Notificarea MF nr. 05-17/91/390 din 17.03.2023). Acestea din urmă vor reprezenta estimări orientative pentru partenerii de dezvoltare, ce nu se regăsesc în buget. Autoritățile publice conform domeniilor de competență, urmează să examineze posibilitățile de acoperire a cheltuielilor pentru acțiunile propuse, în limita cadrului de resurse disponibil, ulterior fiind ajustat prin prisma prevederilor pct.11 subpct.6) din Hotărârea Guvernului nr. 386/2020. - Se vor reexamina indicatorii la acțiunile nr. 1.1.1, 1.1.2, 1.1.4, 1.1.5, 1.1.6, 1.2.7, 1.3.6, 1.4.4, 1.5.2, 2.1.3, 2.3.3, 2.3.4, 2.3.5, 2.5.2, 3.1.1, 3.5.2, 3.5.3, 4.1.1, 4.2.1, 4.2.3, 4.2.4, 4.3.6, 4.4.1, 4.4.3 prin intermediul cărora poate fi măsurat progresul în sector sau domeniul de politici.	Se acceptă. Se acceptă.
--	---	---

		Astfel, pentru fiecare indicator va fi stabilită valoarea de referință, țintele intermediare, ținta finală și sursa. Unde este posibil, toți indicatorii vor fi dezagregați în baza următoarelor criterii: mediu (rural/urban), sex, vârstă, statut socioeconomic, dizabilitate, etnie și/sau limbă vorbită. Se va evita formularea indicatorilor ca acțiuni de politică (de exemplu: Curricula revizuită este validată cu experți în domeniu; Toate instituțiile de învățământ asigură educație pentru sănătate; Ghidul a fost elaborat în consultare cu jurnaliști, etc.). Totodată, la coloana „Instituții Responsabile” urmează a fi exclusă sintagma „Cancelaria de Stat”, și anume la acțiunile 4.1.5 și 4.1.7, dat fiind faptul că Cancelaria de Stat va acorda suport la etapa de implementare, fără a se indica expres ca instituție responsabilă. - Termenul de realizare va fi concretizat pentru fiecare acțiune, preferabil cu indicarea trimestrului și anului în care se estimează realizarea deplină a acțiunii. Totodată, se va avea în vedere necesitatea respectării principiului uniformității repartizării în timp a acțiunilor pe întreaga durată a implementării Programului. În final, menționăm necesitatea definitivării proiectului Programului sub aspectul fundamentării economico-financiare, pe componenta costuri estimate, cu considerarea avizului Ministerului Finanțelor privind acoperirea financiară a resurselor necesare pentru implementarea acțiunilor planificate pentru anii 2023-2027.	Se acceptă. Majoritatea indicatorilor au fost reexamine și dezagregați după caz. Totodată s-a ținut cont și de necesitatea includerii unor indicatori calitativi, care sunt articulați fără componentă cantitativă. Se acceptă. Se acceptă parțial. Au fost operate astfel de modificări unde s-a cunoscut exact planificările bugetare per ani. Se acceptă.
24.	Ministerul Muncii și Protecției Sociale - Direcția politici în domeniul serviciilor	Compartimentul II - Analiza situației, pct. 39 „Accesul limitat la servicii și justiție al femeilor cu multiple vulnerabilități” de reformulat în „Accesul limitat la servicii sociale al femeilor” (astfel în pct. 38	Nu se acceptă. Analiza se referă anume la femeile cu multiple vulnerabilități ținând cont de principiul LNOB din ODD.

	sociale se va face o analiză privind accesul la justiție iar la pct. 39 analiza accesului la servicii, inclusiv a femeilor din grupuri vulnerabile. Totodată, propunem de prezentat date privind numărul serviciilor pentru victimele violenței domestice/numărul beneficiarelor. Ar fi bine de comasat pct.39 cu pct. 43. Pct. 49 „Sistemul de sănătate nu deține suficiente capacități de documentare și referire a cazurilor de violență față de femei și violență în familie, iar femeile supraviețuitoare au acces limitat la servicii medicale” de reformulat în „Accesul limitat la servicii medicale al femeilor”, de redactat conținutul cu aspecte doar ce țin de accesul la Servicii medicale (lipsa asigurării medicale, lipsa surselor financiare pentru tratament, lipsa statisticilor cu privire la pacienții victime ale violenței etc) și de plasat mai sus după pct. 39. De completat cu un nou punct „Lipsa unui mecanism intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea victimelor ale violenței neglijării, exploatării și traficului și agresorilor care ar specifica rolul și responsabilitățile fiecărei instituții în cazurile de violență.”. În momentul în care va exista un mecanism intersectorial ca cel în cazul copiilor (HG nr. 270/2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului va ști fiecare rolul său în cazurile de violență). Legea nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței are nevoie de niște instrumente. Pct. 50 „Insuficiența programelor pentru agresori” de reformulat în “Insuficiența programelor și serviciilor pentru agresori” prezentând date concrete	Nu se acceptă. Considerăm că această competență urmează a fi îmbunătățită pe parcursul implementării Programului. Nu se acceptă. Nu face parte din scopul și viziunea documentului de politică publică. Se acceptă.
--	---	---

	privind programele existente, numărul serviciilor pentru agresori/numărul beneficiarilor. La Planul de acțiuni: Obiectivul 1.1. de completat cu: - „Participarea elevilor/elevelor și studenților/studentelor la revizuirea curriculei privind comportamentul nonviolent” (numărul de elevi/eleve/studenți/studente participante); - organizarea școlilor de vară/training-urilor pentru copii/tineri/adulți/vârșnici cu tematica „Toleranță zero față de violența împotriva femeilor” (numărul de școli de vară/training-uri organizate/numărul de persoane implicat din fiecare categorie); - de revizuit acțiunea 1.2.9 „Consolidarea capacităților specialiștilor din domeniul protecției drepturilor copilului pe dimensiunea asistenței copiilor martori și victime ale violenței în familie și a monitorizării familiilor cu copii afectate de fenomenului violenței în familie” care este tangentă cu acțiunea 39 din Programul National în domeniul protecției copilului 2022-2026. La obiectivul 1.3.: - de reformulat Obiectivul 1.3.1 din “Elaborarea și adoptarea, în parteneriat cu mediul de afaceri, a Regulamentului model care să interzică hărțuirea sexuală la locul de muncă și alte forme de violență față de femei în sfera privată.” în “Elaborarea și adoptarea, în parteneriat cu angajatorii publici și privați, a Regulamentului model care să interzică hărțuirea sexuală și alte forme de violență față de femei la locul de muncă”. La obiectivul 1.4.:	Se acceptă parțial. Redacția propusă a indicatorului: Numărul de elevi care au participat la revizuirea curriculumului. Nu se acceptă. Programul se concentrează pe acțiuni cu caracter sistemic și de impact. Nu se acceptă, deoarece aceasta acțiune se referă la alt profil de copii: cei din familiile afectate de violență unde ei sunt martorii actelor dar se reabilitează cu mama împreună. Nu se acceptă. Convenția de la Istanbul atrage atenția anume la mediul privat. Totodată pentru domeniul public deja este elaborat un model cadru de regulament.
--	---	--

	- la denumire de completat cu categoriile – femeile din detenție, femeile/fetele din cadrul serviciilor sociale, femeile care nu învață și nu lucrează. - de completat cu un nou obiectiv – Organizarea și desfășurarea campaniilor de informare și instruirea a femeilor cu vulnerabilități multiple (femeile în etate, femeile de etnie Romă, alte grupuri de minorități, femeile cu dizabilități, inclusiv dizabilități mintale, femeile LGBTI, femeile emigrante, femeile solicitante de azil, femeile fără permis de ședere, femeile din mediul rural, femeile care prestează sexul comercial, femeile în stare de dependență de droguri sau alcool, femeile din detenție, femeile/fetele din cadrul serviciilor sociale, femeile care nu învață și nu lucrează), în calitate de indicatori de monitorizare fiind numărul de acțiuni desfășurate, numărul de persoane participante din fiecare categorie). La obiectivul 2.1: - Obiectivele 2.1.1. și 2.1.2 de unificat și de reformulat, creându-se un singur cadru normativ revizuit care va cuprinde Regulamentul și Standardele de calitate privind serviciile sociale. - Obiectivul 2.1.4. „Elaborarea cadrului normativ pentru asigurarea activității centrelor de zi destinate victimelor violenței față de femei și violenței în familie în vederea ajustării sistemului de servicii specializate la rigorile CI” de reformulat în “Elaborarea și aprobarea Regulamentului-cadru și a standardelor de calitate pentru Serviciul Social Centrul de zi pentru informarea pentru victimele violenței în familie”. - Totodată, de completat cu un nou Obiectiv – „Elaborarea și aprobarea Regulamentului-cadru și a	Se acceptă parțial. Au fost incluse două categorii: femeile din detenție și femeile din grupul NEET. Nu se acceptă. Aceasta propunere se regăsește în acțiunea 1.5.3. Se acceptă. Nu se acceptă. Formularea actuală e generică. Se acceptă parțial. Această propunere se regăsește în acțiunea 2.1.2.
--	---	---

		standardelor de calitate pentru Serviciul Social Locuința protejată pentru victimele violenței domestice”. La obiectivul 2.2. de completat cu: - obiectivul „Organizarea și realizarea instruirilor pentru femeile victime ale violenței în familie privind antreprenoriatul” în calitate de indicator de monitorizare fiind numărul de acțiuni desfășurate și numărul de femei instruite; - obiectivul „Organizarea și realizarea instruirilor pentru prestatorii de servicii pentru femeile victime ale violenței privind antreprenoriatul social” în calitate de indicator de monitorizare fiind numărul de acțiuni desfășurate și numărul de prestatori instruiți. La obiectivul 2.5.: - Obiectivul 2.5.2. de reformulat în „Elaborarea și aprobarea unui mecanism intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea victimelor ale violenței neglijării, exploatării și traficului și agresorilor” iar în calitate de indicatori de monitorizare Mecanism elaborat și aprobat. Responsabilitățile autorității tutelare sunt stipulate expres în legea nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți.	Nu se acceptă. Aceste propuneri se încadrează în acțiunile din obiectivul general 2.2. Nu se acceptă. Acest obiectiv a fost reformulat în baza altor propuneri parvenite de la APC.
25.	Ministerul Finanțelor	La proiectul Programului Național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027. Proiectul nominalizat urmează a fi completat/ajustat în conformitate cu prevederile pct.11 supct.6) din Hotărârea Guvernului nr. 386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea	Se acceptă.

		documentelor de politici publice, cu reflectarea separat pe ani a cheltuielilor prevăzute în acest scop. Astfel, la capitolul V ”Costuri” din proiectul Programului, urmează să fie calculate/estimate resursele financiare necesare fiecărei autorități administrative cu competențe în implementarea acestui Program, cât și resursele parvenite din surse externe, donații și sponsorizări oferite în condițiile legii. La proiectul Planului de acțiuni Conform prevederilor pct.12 subpct.4) din Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.386/2020, costurile de implementare vor fi reflectate la fiecare acțiune, separat pe ani, cu indicarea sursei de finanțare. Coloana „Surse de finanțare”, se va diviza în două coloane separate, și anume „Surse bugetare”, „Alte surse”. Acestea din urmă vor reprezenta estimări orientative pentru partenerii de dezvoltare, ce nu se regăsesc în buget. Autoritățile publice conform domeniilor de competență, urmează să examineze posibilitățile de acoperire a cheltuielilor pentru acțiunile propuse, în limita cadrului de resurse disponibil, ulterior fiind ajustat prin prisma prevederilor pct.11 subpct.6) din Hotărârea Guvernului nr. 386/2020. Totodată, la coloana „Instituții Responsabile” urmează a fi exclus sintagma „Ministerul Finanțelor”, și anume la acțiunile 4.1.3, 4.1.4, 4.1.5 și 4.2.3.	Se acceptă. Se acceptă parțial. Conform prevederilor Planului de acțiuni, MF nu figurează la acțiunile 4.1.3, 4.1.4, 4.2.3. Acțiunea 4.1.5. se referă la consolidarea capacităților DEG a MMPS, care implică și identificare surselor financiare. Consider că executarea acestei acțiuni nu este posibilă fără a pune responsabilitate și pe MF.
--	--	---	--

	La acțiunile 4.3.1, 4.3.2, 4.3.4, 4.3.5 și 4.3.6 sintagma „Ministerul Finanțelor” urmează a fi transferată din coloana „Instituții responsabile” în coloana „Parteneri”.	Nu se acceptă. Cu referire la acțiunile 4.3.1., 4.3.2 și 4.3.4., de menționat că potrivit art. 20 al Legii finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr.181/2014, Ministerul Finanțelor este autoritatea publică centrală în domeniul finanțelor publice și are următoarele competențe și responsabilități de bază: a) asigură coordonarea generală a procesului bugetar; <i>(acțiunea 4.3.1)</i> b) elaborează și asigură implementarea politicii bugetar-fiscale (prin politică bugetar-fiscală se înțelege un set de măsuri legate de <u>formarea, administrarea și utilizarea resurselor bugetare</u>); <i>(acțiunea 4.3.1).</i> c) elaborează și prezintă Guvernului spre aprobare cadrul bugetar pe termen mediu; <i>(acțiunea 4.3.2)</i> l) elaborează și aprobă cadrul metodologic și acordă asistență metodologică autorităților publice centrale și locale în procesul bugetar; <i>(acțiunea 4.3.4)</i> m) asigură dezvoltare continuă a capacităților profesionale ale personalului care activează în domeniul finanțelor publice; <i>(acțiunea 4.3.4).</i> Cu referire la acțiunile 4.3.5. și 4.3.6., de menționat că potrivit art. 3 al Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, MMPS asigură implementarea prevederilor legii în cooperare cu Ministerul Finanțelor. Cooperarea dintre subiecții indicați se realizează prin participare la elaborarea și implementarea cadrului normativ în domeniul reabilitării victimelor infracțiunilor, prin schimb de informații și de experți, prin activități comune de cercetare și de acordare a serviciilor de suport, prin specializarea și instruirea personalului, prin realizarea unor inițiative social-economice și prin alte activități. Conform art. 16, 17 ale Legii nr.137/2016, acordarea compensației financiare de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune se efectuează în temeiul cererii scrise privind acordarea compensației financiare, care se examinează de Comisia interdepartamentală pentru compensarea financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune. Comisia interdepartamentală pentru compensarea financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune este constituită din 3 membri, dintre care un reprezentant al Ministerului Justiției, un reprezentant al Ministerului Muncii și Protecției Sociale și un reprezentant al Ministerului Finanțelor. Precum se vede, anume aceste
--	---	--

		Acțiunea 4.3.3 urmează a fi exclusă, dat fiind faptul că, crearea oricăror fonduri speciale contravine obiectivelor reformei în domeniul managementului finanțelor publice, care urmăresc consolidarea disciplinei bugetar-fiscale, aplicarea uniformă a principiilor și regulilor bugetar fiscale, și utilizarea eficientă a banului public. Totodată, existența fondurilor creează impedimente în procesul planificării strategice și stabilirii priorităților, precum și afectează disciplina bugetară, care în final generează riscuri pentru sustenabilitatea bugetului. La Nota informativă Conform art. 30 al Legii nr.100/2017 cu privire la actele normative, la pct. 5 „Fundamentarea economico-financiară” urmează a fi descris impactul financiar al prevederilor acestuia. Astfel, este necesar să fie clar expus (separat) volumul alocațiilor prevăzute în bugetul de stat și resursele financiare din surse externe, acoperite de către partenerii de dezvoltare pentru realizarea integrală a activităților planificate în Planul de acțiuni al Programului prenotat. Totodată, se recomandă a fi examinată corelarea documentului de politici publice cu procesul de planificare bugetară pe termen mediu pe perioada (2024-2026), în scopul evitării riscului adoptării unor decizii fără un suport bugetar real. Suplimentar este de menționat, că conform prevederilor art.131 din Constituția Republicii Moldova, nici o cheltuială nu poate fi aprobată fără stabilirea sursei de finanțare. Reieșind din cele	3 ministere sunt responsabile de implementarea acțiunii 4.3.6. Elaborarea metodologiei de evaluare și compensare, inclusiv din mai multe surse, a prejudiciului comis victimei/părții vătămate prin infracțiune. Se acceptă. Se acceptă.
--	--	---	---

		expuse, proiectul urmează a fi definitivat prin prisma comentariilor expuse supra.	
26.	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării	Cu referire la Planul de acțiuni: La acțiunile 1.3.1 „Elaborarea și adoptarea, în parteneriat cu mediul de afaceri, a Regulamentului model care să interzică hărțuirea sexuală la locul de muncă și alte forme de violență față de femei în sfera privată”; 1.3.2 „Includerea obligației întreprinderilor mari de a institui funcția de Consilier al Confidențialității responsabil de instruirea privind comportamentul non-violent și susținerea discuțiilor confidențiale cu angajații privind orice formă de hărțuire/abuz în relațiile de muncă” și 1.5.1 „Modele de masculinitate pozitive dezvoltate și promovate, inclusiv prin intermediul sectorului privat”, în coloana „Instituții Responsabile” se propune excluderea IP ODA în calitate de executor, acțiunile fiind improprii activității desfășurate de instituție. Suplimentar, evocăm că ODA gestionează mai multe Programe de Suport în Afaceri, unul din ele fiind destinat exclusiv femeilor antreprenoare – Programul „Femei în Afaceri” aprobat prin HG nr. 1064/2016. Programul are drept scop susținerea femeilor ce planifică să-și inițieze sau extindă afacerile, vizând necesitățile diferite de sprijin pe care acestea le întâmpină pe întreg ciclul de viață al întreprinderii. La etapa actuală, IP ODA este în proces de definitivare a Programului de Susținere a Antreprenoriatului Feminin în formulă nouă. Programul ajustat prevede îmbunătățirea și eficientizarea condițiilor de aplicare, precum și majorarea plafoanelor de finanțare. Lansarea noului Program, conform Planului de acțiuni al Guvernului pentru anul 2023, este planificată pentru trimestrul IV al anului în gestiune.	Se acceptă.

	Cu referire la acțiunea 4.2.4. <i>Elaborarea conceptului organizării instituționale și activității operaționale de combatere a violenței față de femei și violenței în familie în sfera serviciilor de comunicare electronică și tehnologiei informaționale</i> și acțiunea 4.2.5. <i>Elaborarea și aprobarea Metodologiei și Instrucțiunilor de intervenție intersectorială pentru prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie pe dimensiunea digitală, care vor include procedura de notificare și blocare sau eliminare a informațiilor cu conținut ilicit</i> comunicăm următoarele: Tehnologiile TIC urmăresc scopuri primare de a facilita comerțul, comunicarea, învățarea, inovarea și dezvoltarea în cadrul unei societăți. În cazuri în care aceste tehnologii sunt utilizate pentru a facilita violența față de femei și violența în familie, aceste cazuri urmează a fi raportate și abordate prin prisma Codului penal, Codului contravențional și a Legii 20/2009 privind prevenirea și combaterea criminalității informatice. În acest sens, cazurile de violență pe dimensiunea digitală sau crearea și distribuirea conținutului digital ce reprezintă violență în familie sau violență asupra femeilor urmează a fi investigate de către organele competente conform prevederilor Legii nr.20/2009. Acest lucru va permite prevenirea acestor cazuri dar și asigurarea atragerii la răspundere a agresorilor cu pedepsirea acestora corespunzător faptei comise. În acest sens, o experiență relevantă constituie semnarea recentă a acordului de colaborare între IGP și Centrul Internațional „La Strada Moldova” privind constituirea serviciului de raportare a materialelor de abuz sexual asupra copiilor în Republica Moldova. Recomandăm MMPS identificarea partenerilor pentru lansarea sau extinderea unui serviciu similar pentru raportarea cazurilor de violență în mediul digital față de femei și violența în familie.	Nu se acceptă. Urmare a dezbatelor publice redacția acțiunilor 4.2.4. și 4.2.5. a fost revizuită. Acțiunea 4.2.4. are conținut nou după cum urmează: „4.2.4. <i>Elaborarea Instrucțiunilor-cadru privind protecția victimelor tuturor formelor de violență față de femei și violenței în familie, conform Convenției de la Istanbul pentru furnizorii serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului privind procedura de notificare și blocare sau eliminare a informațiilor cu conținut ilicit.</i> Din textul avizului MDDE asupra prezentului Program și PA, se desprinde afirmația că ministerul poate să asigure amplificarea dialogului furnizorilor de servicii în domeniul TIC cu alte organe abilitate, inclusiv de combatere a violenței în sfera on-line, în acest fel confirmând că domeniul de competență a MDDE are tangență cu activitatea de prestare a serviciilor pe dimensiunea digitală. În același timp se propune excluderea MDDE din lista instituțiilor responsabile, pe motiv că investigarea actelor de violență pe dimensiunea digitală ține de competența altor organe. Acțiunea 4.2.4. se referă nu la procedura de investigație, ci la elaborarea unor reglementări asupra modului cum trebuie să acționeze furnizorii de servicii în scop de prevenire și combatere a cazurilor de comitere a ilegalităților în mediul virtual, pe care acești furnizori îl gestionează, inclusiv procedeele de interacțiune și asistență a utilizatorilor rețelelor electronice accesibile publicului, cooperarea cu organele de exercitare a investigațiilor etc. În această ordine de idei este relevantă referința la Recomandările Generale nr.1 GREVIO <i>privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor și violenței în familie</i>, recent adoptate, în care se atenționează asupra obligațiilor statului în vederea: - recunoașterii dimensiunii digitale a violenței în strategiile, programele și planurile de acțiuni naționale privind violența împotriva femeilor; - încurajării sectorului TIC să participe la elaborarea și implementarea politicilor și stabilirea de auto-reglementare în corespundere cu drepturile omului în vederea prevenirii și combaterii violenței în sfera digitală; - aplicării eficiente a Recomandării CM/Rec (2018) 2 a Comitetului de Miniștri privind rolurile și responsabilitățile intermediarilor de internet la elaborarea și implementarea legislației în domeniu;
--	--	---

	Reieșind din cele relatate, precum și luând în considerare mandatul curent al Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării (MDED), solicităm excluderea MDED din autoritățile responsabile/co-responsabile pentru realizarea Acțiunii 4.2.4 și Acțiunii 4.2.5. La rândul său, MDED își exprimă disponibilitate, la solicitarea organelor de drept, să faciliteze dialogul între operatori de servicii de hosting, furnizori Internet, Registrator CCTLD .md și organele de drept, cu scopul de a asigura cooperarea între operatorii sus menționați și organele de drept în vederea executării conforme a solicitărilor privind eliminarea sau sistarea accesului la conținutul web infracțional, inclusiv ce reprezintă violență față de femei și violența în familie. Cu titlu de informare, menționăm că, la 27.10.2022 Consiliul Uniunii Europene a adoptat pachetul privind serviciile digitale: Actul legislativ privind serviciile digitale (DSA) și Actul legislativ privind piețele digitale (DMA). Unul din obiectivele DSA este crearea unui spațiu digital mai sigur, în care drepturile fundamentale ale tuturor utilizatorilor de servicii digitale să fie protejate. Astfel, acest act recunoaște că hărțuirea și violența cibernetică reprezintă o problemă din ce în ce mai mare atât pentru copii, cât și pentru adulți și introduce măsuri de protecție mai puternice pentru persoanele vizate de hărțuirea și intimidarea online. Acesta prevede ca imaginile private și alte conținuturi ilegale și abuzive care sunt partajate fără consimțământul persoanelor implicate să poată fi semnalate rapid de către utilizatori. În contextul necesității de actualizare a Anexei XXVIII -B a Acordului de Asociere RM - UE, Comisia Europeană a propus completarea acesteia și cu actele sus menționate (DSA și DMA). Prin urmare, Republica Moldova va transpune la nivel național aceste acte privind serviciile digitale în perioada următoare.	- responsabilizării companiilor TIC și a intermediarilor de internet, în special printr-o moderare și eliminare robustă a conținutului și prin încurajarea companiilor media să lucreze în colaborare cu organele de aplicare a legii; - implicării sectorului TIC și intermediarilor de internet în eforturile de a trage la răspundere făptuitorii actelor de violență în sfera digitală, pe baza reglementărilor lor interne și respectării legislației penale, în special prin: (i) mecanisme efective pentru plângeri, ușor accesibile utilizatorilor pentru a raporta conținuturile dăunătoare, care sunt capabile să răspundă unor astfel de solicitări în timp util și ținând cont de factorii care expun disproporționat, femeile și fetele la abuzul online (sex, gen, vârstă, stare de sănătate, dizabilitate, stare civilă, statut de migrant sau de refugiat sau alt statut); (ii) încurajarea furnizorilor de servicii să pună la dispoziție pe platformele lor informații juridice și informații referitoare la solicitarea eliminării imaginilor sau videoclipurilor neconsensuale, în limba accesibilă pentru utilizatori; (iii) să împiedice entitățile comerciale să obțină profit pe faptul abuzului sexual împotriva femeilor și fetelor care constituie violență sexuală, cum ar fi violul filmat; - cooperării în aspectele ce abordează dimensiunea digitală a violenței, pentru asigurarea accesului simplificat la probele deținute de furnizorii de servicii, inclusiv informațiile referitoare la abonați, în vederea identificării proprietarului unui cont sau a unei adrese IP utilizate la săvârșirea unei infracțiuni etc. Astfel GREVIO indică la necesitatea unor măsuri pro-active din partea autorităților statului, care includ abordarea problemelor din perspectiva identificării procedurilor cele mai efective, în limitele normelor legale și standarelor internaționale, pentru a asigura nivelul cel mai înalt de siguranță a utilizatorilor și terților contra oricăror acțiuni sau informații cu caracter ilicit sau/și dăunător în sfera virtuală. Cu referire la acțiunea 4.2.5. Elaborarea și aprobarea cadrului operațional de intervenție intersectorială pentru prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie pe dimensiunea digitală, implicarea MDED, în cooperare cu alte ministere
--	--	---

			abilitate, este necesară în vederea asigurării pornind de la recunoașterea faptului că funcționarii MDED au cunoștințe și abilități practice mai profunde la subiect și va oferi plus valoare în asigurarea unui cadru regulatoriu mai calitativ pe acest domeniu sensibil care implică pregătire și abilități mai specifice.
27.	Confederația Națională a Patronatului	Solicită excluderea acțiunii 1.3.2 din Planul de Acțiuni de implementare a Programului (<i>Includerea obligației întreprinderilor mari de a institui funcția de Consilier al Confidențialității responsabil de instruirea privind comportamentul non-violent și susținerea discuțiilor confidențiale cu angajații privind orice formă de hărțuire/abuz în relațiile de muncă</i>). Consideră că această acțiune de a obliga întreprinderile să instituie funcții suplimentare în statele de personal presupune imixtiunea statului în activitate antreprenorială. Referitor la asigurarea egalității, prevenirii discriminării, hărțuirii sexuale la locul de muncă, sunt destule prevederi în Codul muncii și Legea nr. 5/2006, iar angajatorii vor decide de sine-stătător în ce mod vor aplica și executa prevederile legale.	Se acceptă.
28.	Centrul Național de Armonizare	Prezentul Aviz de compatibilitate a fost întocmit de Centrul de armonizare a legislației în baza Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative și a HG nr. 1171/2018 cu privire la aprobarea Regulamentului privind armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene. Proiectul prenotat are drept scop aprobarea Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027 (anexa nr. 1) și a Planului pentru implementarea acestui program (anexa nr. 2), pentru dezvoltarea unui cadru robust de politici intersectoriale cuprinzătoare prin stabilirea unui parteneriat coordonat la nivel național și local orientat spre prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență față de femei și fete și a violenței în familie	Se acceptă.

		centrate pe nevoile femeilor victime și a copiilor lor. Prin adoptarea Programului urmează să se realizeze asigurarea egalității de gen și combaterea stereotipurilor de gen, precum și toleranța zero la toate formele de violență față de femei și violența în familie. De asemenea, proiectul Programului urmează să contribuie la realizarea răspunsului multidisciplinar eficient la cazurile de violență centrat pe victimă prin dezvoltarea de servicii sociale suficiente și adecvate nevoilor victimelor, dar și a răspunsului eficient al sistemului de justiție la cazurile de violență față de femei și violență în familie, prin atragerea la răspundere a agresorilor și dezvoltarea programelor pentru agresori. Totodată, proiectul are drept scop adoptarea legislației și edificarea cadrului instituțional corespunzător, dar și dezvoltarea capacităților tuturor specialiștilor (din asistența socială, administrația publică locală, poliție, justiție, sănătate, educație) pentru un răspuns eficient la cazurile de violență în familie în conformitate cu rigorile Convenției și cele mai bune practici în domeniu. Proiectul Programul își propune să realizeze viziunea ancorată pe 4 piloni: - Prevenirea; - Protecția și asistența victimelor; - Urmărirea în justiție și atragerea la răspundere a agresorilor; - Cooperarea multisectorială prin politici integrate și colectarea datelor. Astfel, proiectul național este un document de politici publice în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie, care derivă din rigorile regionale și internaționale relevante, precum Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, ratificată prin Legea nr. 144/2021, Agenda de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană 2021-2027, Recomandarea GREVIO Nr.1 privind violența pe	
--	--	--	--

		dimensiune digitală și Recomandarea 2030 (2013) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind violența împotriva femeilor. De asemenea menționăm că, proiectul Programului reflectă prioritățile de aderare ale RM la Uniunea Europeană, specificate în Planul de Acțiuni pentru implementarea măsurilor propuse de către Comisia Europeană în Avizul său privind cererea de aderare a Republicii Moldova la UE în special măsura nr. 9 „Consolidarea protecției drepturilor omului, în special în cazul grupurilor vulnerabile și solidificarea angajamentelor de a consolida egalitatea de gen și de a combate violența împotriva femeilor” (termen de realizare fiind trimestrul I, 2023), aprobate de către Comisia Națională de Integrare Europeană, la data de 04.08.2022. Proiectul Programului național este promovat în scopul realizării Acțiunii 13.18 din Planul de acțiuni al Guvernului pentru 2023, aprobat prin HG nr. 90/2023, trasând obiectivul de eliminare a tuturor formelor de violență împotriva femeilor și a violenței domestice. Totodată, proiectul național reflectă angajamentele formulate în Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” și asigură o coerență logică cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă Moldova 2030 (ODD), precum și cu ODD 5 ”Egalitate de gen” (în special 5.2) și ODD 16 „Pace, justiție și instituții puternice” (în special 16.1 și 16.2) și ia în considerare Observațiile finale ale Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor CEDAW din 10.03.2020. Programul contribuie la realizarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, în special, a Obiectivului General 9 „Promovarea unei societăți pașnice și sigure”, Obiectivul Specific 9.1. „Reducerea violenței în societate în toate manifestările și formele sale” și va contribui direct la reducerea continuă și dinamică a	
--	--	---	--

		tuturor formelor de violență, în special a violenței în familie și a violenței sexuale (ODD 16.1). Din punct de vedere al dreptului UE, prin prisma obiectului de reglementare, proiectul prezentat se circumscrie reglementărilor subsumate Politicii europene în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie. În ceea ce privește obiectivele Uniunii Europene în acest sens, în special, în domeniul combaterii violenței asupra femeilor, menționăm că acestea sunt fixate de Strategia UE privind egalitatea de gen pentru perioada 2020-2025, care prevede un set ambițios de măsuri pentru a pune capăt violenței împotriva femeilor și violenței domestice. Prin această strategie, UE și-a reconfirmat angajamentul de a preveni și a combate violența bazată pe gen. Din punct de vedere a dreptului UE, menționăm că, la moment, nu există nici-un instrument juridic al UE care să abordeze în mod specific violența împotriva femeilor și violența domestică. Cu toate acestea, sunt mai multe acte UE care indirect prezintă relevanță pentru victimele violenței împotriva femeilor și ale violenței domestice. Acestea, fie instituie norme generale aplicabile acestei categorii de victime, fie prevăd norme specifice privind anumite forme ale unei astfel de violențe. Cele mai relevante acte UE în domeniu sunt: 1) Directiva UE privind victimele (2012/29/UE), care stabilește standarde minime privind drepturile, protecția și sprijinirea victimelor criminalității în UE și face referire specifică la victimele violenței bazate pe gen, la victimele violenței sexuale și la victimele violenței în cadrul relațiilor apropiate; 2) Directiva 2011/99/UE privind ordinul european de protecție și 3) Regulamentul (UE) nr. 606/2013 privind recunoașterea reciprocă, aceste două instrumente permit recunoașterea transfrontalieră a ordinelor de protecție emise în temeiul dreptului intern; 4)	
--	--	--	--

		Directiva 2011/93/UE privind abuzul sexual asupra copiilor și 5) Directiva 2011/36/UE privind combaterea traficului de persoane, care prevăd măsuri de prevenire, protecție, sprijinire și acces la justiție pentru anumite categorii de victime - victimele abuzului sexual, ale exploatării sexuale a copiilor și ale pornografiei infantile, precum și pentru victimele traficului de persoane; 6) Directiva 2004/80/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind despăgubirea victimelor infracționalității, care permite persoanelor care au fost victimele unei infracțiuni premeditate săvârșite prin violență să solicite despăgubiri din partea statului. În context, menționăm că, la 8 martie 2022, Comisia Europeană a propus o nouă directivă privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Această reflectă acțiuni de combatere efectivă a violenței împotriva femeilor și a violenței domestice în întreaga UE, evidențiind măsuri speciale în următoarele domenii: 1) incriminarea infracțiunilor relevante și stabilirea de sancțiuni cu privire la acestea; 2) protecția victimelor și accesul la justiție; acordarea de sprijin victimelor; 3) prevenție; 4) coordonare și 5) cooperare. Astfel, ținând seama de faptul că noul act UE va aborda în mod detaliat domeniul combaterii și a prevenției violenței împotriva femeii și a violenței domestice, măsurile normative naționale de transpunere a noului act UE în legislația națională urmează a constitui obiectiv de acțiune prioritară în contextul implementării prezentului proiect de Program. În concluzie, apreciem că proiectul național nu reprezintă un exercițiu de transpunere directă a legislației UE subsumat politicilor europene în domeniul prevenirii și combaterii violenței asupra femeii, fiind unul de creare a normelor cu specific național de instituire a Programului și a Planului de	
--	--	---	--

		acțiuni pentru implementarea acestuia, care corespund obiectivelor trasate la nivel UE prin Strategia UE privind egalitatea de gen pentru perioada 2020-2025 și implementate prin măsuri legislative concrete evidențiate supra. Facem mențiunea că analiza Centrului de armonizare a legislației nu are în vedere elementele de oportunitate ale soluțiilor juridice incluse în proiectul de act normativ, ci se referă strict la conformitatea acestora cu Dreptul UE aplicabil și obligațiile juridice asumate în lumina Acordului de Asociere RM – UE.	
--	--	--	--

Ministru

Alexei BUZU